

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

DARÁNYI IGNÁC TERV

„Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap: a vidéki területekbe beruházó Európa”

NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV

TISZA ALPÁR-BOKROSI ÁRTÉRI ÖBLÖZETE (HUKN20028) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

Dátum:

2014. augusztus 31.

Pályázat MVH azonosítója:

1536257094

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás

Ügyfél:

WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány

1141 Budapest, Álmos vezér útja 69/A

Tel: +36-1-214-5554 Fax: +36-1-212-9353

E-mail: panda@wwf.hu

Web: <http://www.wwf.hu>

Együttműködő fél:

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.

tel.: 76/482-611, fax: 76/481-074

E-mail: titkarsag@knp.hu

Web: <http://knp.nemzetipark.gov.hu>

Projektvezető:

Kerpely Klára (WWF Magyarország)

Felelős tervező:

Fülöp Gyula (Respect Kft.)

Közreműködő szakértők:

Kerpely Klára (WWF Magyarország)

Siposs Viktória (WWF Magyarország)

Bártol István (KNPI)

Dóka Richárd (KNPI)

Sipos Ferenc (KNPI)

Kun András (Sziklagyep Bt.)

Rév Szilvia (Sziklagyep Bt.)

Fülöp Gyula (Respect Kft.)

Dr. Szilvácsku Zsolt (Respect Kft.)

Szabó Balázs (Respect Kft.)

Ganzer Gábor (Duna Infopark Bt.)

Dr. Kovács Zoltán (Forest Expert Kft)

Dr. Puky Miklós (Varangy Akciócsoport Egyesület)

© WWF Magyarország 2014

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll.
A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető.

I. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV

TARTALOMJEGYZÉK

I. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	3
1. TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI.....	4
1.1 Név.....	4
1.2 Azonosító kód.....	4
1.3 Kiterjedés	4
1.4 Kijelölés alapján szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	4
1.5 Érintett települések.....	5
1.6 Egyéb védeettségi kategóriák.....	6
1.7 Tervezési és egyéb leírások.....	6
2. VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK.....	9
3. KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	16
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	16
3.2. Kezelési javaslatok	18
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	18
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	76
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	83
3.2.4. Kutatás, monitorozás	84
3.2.5. Mellékletek.....	87
3.3. Kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében.....	89
3.3.1. Agrártámogatások.....	90
3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer	90
3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer	91
3.3.2. Pályázati források	95
3.3.3. Egyéb.....	96
3.4. Terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	97
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	97
3.4.2. Kommunikáció címzettjei.....	98
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	100

1. TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI

1.1 Név

Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete Natura 2000 hálózat: kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)

1.2 Azonosító kód

HUKN20028

1.3 Kiterjedés

3.288,33 hektár

1.4 Kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

Jelölő fajok:

emlős

vidra (*Lutra lutra*)

tavi denevér (*Myotis dasycneme*)

kétéltű-hüllő

vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)

hal

réti csík (*Misgurnus fossilis*)

lápi póc (*Umbra krameri*)

gerinctelenkis lemezcsiga (*Anisus vorticulus*)skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)növényhomoki kikerics (*Colchicum arenarium*)**Jelölő élőhelyek /kód/:**Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval /3130/Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel /3150/*Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmenion minoris*) /91F0/

* = kiemelt jelentőségű élőhelytípus

1.5 Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Megye: Bács-Kiskun (Lakitelek, Tiszaalpár, Tiszaug), Csongrád (Csongrád), Jász-Nagykun-Szolnok (Tiszasas)

Ingtalan nyilvántartás alrészlet bontású adatai alapján (KNPI, földkönyvi adat, 2013):

Település	Érintett terület (ha)	Megoszlás (%)
Lakitelek	662,55	20,12
Tiszaug	140,77	4,28
Tiszaalpár	1.143,1	34,72
Tiszasas	705,24	21,42
Csongrád	640,93	19,46

1.6 Egyéb védeltségi kategóriák

Egyéb érintett (átfedő) Natura 2000 terület: a kJTT teljes területe átfedésben van az „Alpár-bokrosi Tisza-ártéri öblözet HUKN10004” különleges madárvédelmi területtel.

Országos jelentőségű védett természeti terület (egyedi jogszabályban létesített): a kJTT lefedi a Kiskunsági Nemzeti Park *Szikra* és az *Alpári-rét* védett természeti területű magterületi területességét (a kettő összesen 965,7 hektár, a terület 29,4 %-a).

A terület – jelenlegi hivatalos hazai nyilvántartások alapján – 8,9 %-a (291,1 ha) "Ex lege védett láp" kategóriába esik. Ez a jövőben 28 %-ra nőhet (KNPI, SDF): a KNPI nyilvántartása szerint a terület 28%-a megfelel a törvény erejénél fogva védett lápterület jogi definíciójának. Az ex lege védett jogi jelleg földhivatali nyilvántartásba történő bejegyzését még meg kell előznie a természetvédelmi hatóság ingatlanonkénti, lápterület kiterjedését meghatározó eljárásának.

Natura 2000 terület	Ex lege szikes		Ex lege láp		Nemzeti Park (magterület)		Természetvédelmi Terület		Tájvédelmi Körzet		Összterület ha
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete HUKN20028	-	-	291,1	8,9	965,7	29,4	-	-	-	-	3.288.33

Országos Ökológiai Hálózat övezetei által érintett területrészek (forrás: Országos Területrendezési Terv): magterület: 79 %; ökológiai folyosó: 21 %; puffer övezet: 0 %.

1.7 Tervezési és egyéb leírások

Tervezési területre vonatkozó tervek:

Területre vonatkozó településrendezési eszközök:

Az érvényben lévő településrendezési eszközök az Országos Rendezési Tervkataszter alapján az érintett településeken az alábbiak:

Terv címe	Önkormányzati rendelet/határozat éve, száma	Vonatkozás	Hatálybalépés
Országos Területrendezési Terv	2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről	ország	2014.01.01 - 2014.12.29.
Bács-Kiskun megye Területrendezési Terve	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 19/2011. (XI. 29.) önkormányzati rendelete Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI. 25.) Kgy. határozata	megye	2011.12.15.
Csongrád megye Területrendezési Terve	A Csongrád Megyei Közgyűlés 10/2012. (III. 19.) önkormányzati rendelettel módosított 21/2005. (XII. 1.) önkormányzati	megye	2006.01.01. 2012.03.20.

	rendelete (egységes szerkezetben)		
Jász-Nagykun-Szolnok megye Területrendezési Terve	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területrendezési Tervről szóló, a 10/2011.(IV.29.) számú rendelettel módosított 18/2004.(XI.9.) számú önkormányzati rendelet	megye	2004.11.09. 2011.04.29.
Csongrád város szabályozási terv és helyi építési szabályzat (egységes szerkezetben)	30/2008. (XI.4.) Önk. rendelettel módosított 25/2005. (VIII. 29.) rendelet	teljes település	2011.11.04.
Lakitelek Nagyközség Helyi Építési Szabályzata (HÉSZ) és Szabályozási Terve	26/2006. (XII.19.) önkormányzati rendelet	teljes település	2013.12.06.
Tiszasas, szabályozási terv és helyi építési szabályzat	9/2007 (VI.27.) önkormányzati rendelet	teljes település	2007.06.27.
Tiszasas, településszerkezeti terv módosítása	38/2007 (VII.28.) önkormányzati határozat	teljes település	2007.07.28.
Tiszaug településszerkezeti terv	38/2009.(III.3.) önkormányzati határozat	teljes település	2009.03.03.
Tiszaug szabályozási terv, HÉSZ	5/2009.(III. 4.) önkormányzati rendelet	teljes település	2009.03.04.
Tiszaalpár, HÉSZ - egységes szerkezetben 2012	10/2006. (V. 24.) önkormányzati rendelet	teljes település	2012.12.01.
Tiszaalpár, szabályozási terv és helyi építési szabályzat	10/2006. (V.11.) önkormányzati rendelet	teljes település	2006.05.11.

Természetvédelmi kezelési terv

Jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési tervet még nem fogadtak el a tervezési területre. A területet érintően kezelési terv dokumentáció áll rendelkezésre: Töserdő és az Alpári-rét területegységek kezelési terve (KNPI, 2009).

Körzeti erdőterv

A tervezési területre vonatkozó erdőgazdálkodási tervek tekintetében a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Erdészeti Igazgatóságán elérhető Országos Erdőállomány Adattár erdőtervi adatai nyújtanak erdőrészlet szinten aktuális információkat (lekért alapadatok erdőrészlet szinten: terület, faállománytípus, rendeltetés, kor, természetesség, tervezett fahasználat, távlati célállomány). Erdőtervezési körzetek alapján az erdőgazdálkodási tervek:

Lakitelki részterület:

A terület Lakitelki részterülete a régi-új Kecskeméti körzet része. Régi erdőterve 2013.12.31-én lejárt, de itt már lezárult a 60/2013. (VII. 19.) VM rendelet szerinti körzeti erdőtervezés. Érvényessége tervezetten 10 év (2023). Ennél a tervnél nem lesz törzskönyvi szám, egyedi erdőterv-határozatokat fognak kapni az érintett erdőgazdálkodók, melyek közül a KEFAG Zrt. Észak-Kiskunsági Erdészete eddig egyetlenként meg is kapta a BKG/01/7645/1/2014. számon.

Tiszaalpári részterület:

A terület Tiszaalpári részterülete a régi-új Bugaci körzet része. Erdőterve 2012.12.31-én lejárt. Az új erdőterv készítéséhez kiadásra került a 47/2014. (IV. 24.) VM rendelet, ami alapján a munkák folynak, de lezárásra még nem került. Érvényessége a következő körzeti erdőterv elkészültéig fog tartani, tervezetten 10 év lesz.

Csongrádi részterület:

A terület Csongrádi részterülete a Kistelek/Sándorfalvi körzethez tartozott a legutóbbi tervezéskor. Az erdőterv törzskönyvi száma 17/2007., melyet a 63572/51/2007. határozattal hagyott jóvá a minisztérium.

(forrás: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság, Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága – Nyilvántartási és Térképészeti Osztály, Szeged)

Vadgazdálkodási terv

A területet érintő vadgazdálkodási, vadászati főbb adatokat a körzeti vadgazdálkodási tervek tartalmazzák (Országos Vadgazdálkodási Adattár, vezeti: SZIE MKK VadVilág Megőrzési Intézet).

Körzeti vadgazdálkodási terv: a terület az I/6 Északkelet-bács-kiskuni apróvadás vadgazdálkodási körzetbe tartozik, érvényessége: 10 éves, 2014.02.24. (1 évvel meghosszabbítva: 2015.02.24.).

Vadgazdálkodási üzemtervek:

- azonosítószám: 800110, érvényesség: 2017.02.28., Csongrád-Bokrosi Vadásztársaság
- azonosítószám: 602010, érvényesség: 2017.02.28., Lakiteleki Földtulajdonosok V. K.
- azonosítószám: 603810, érvényesség: 2017.02.28., Alpári Tisza Vadásztársaság

Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv

A terület az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza (rész)vízgyűjtőjéhez, nagyobb részt (kb. 80 %) annak az *Alsó-Tisza jobb part* (2-20) tervezési alegységéhez, kisebb részt (kb. 20 %, Lakitelek település révén) a *Nagykőrösi homokhát* (2-12) tervezési alegységéhez tartozik (1042/2012. (II. 23.) Kormányhatározat, felülvizsgálat: 2015.12.22.).

Halgazdálkodási Terv

A halászati víztérként nyilvántartott Tisza folyón a tervezési területtel szomszédos szakaszon, az Alpári Holt-Tisza és a Lakiteleki Szikra Holt-Tisza víztereken a kecskeméti székhelyű *Bács-Kiskun Megyei Horgászegyesületek Szövetsége* (BÁCSHOSZ) folytat halgazdálkodási tevékenységet. Halgazdálkodási tervének azonosítója: H12.4/256-5/2012, érvényessége: 2017.04.19.

2. VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK

Veszélyeztető tényezők és hatásai a területen:

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
A02	művelési mód változása	M	35	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>): rendszeres legeltetés helyetti kaszálás, máshol pedig a rendszeres kaszálás elmaradása alapvetően változtatja meg a gyepek növényzetét (fajösszetétel, szerkezet, borítottság), a gyom- cserje és inváziós növényfajok terjedését segíti elő
A03.01	intenzív vagy intenzívebb kaszálás	M	1	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): a legeltetés helyetti, illetve a túl mély (alacsony tarlómagasságú), nem megfelelő időben és hagyásterület nélkül végzett (nem mozaikos) kaszálás és az indokolatlan tisztító kaszálás károsítja az eredeti növényzetet (töveik sérülnek, sarjadás-maghozás károsodik, borítottság megváltozása)
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	H	30	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>): a rendszeres legeltetés hiánya megváltoztatja a gyepek szerkezetét, amelyből eltűnnek a rágást-típrást-trágyázást és nyíltabb borítást igénylő védendő növényfajok (rovar tápnövények is) és más növények szaporodnak el (köztük sok gyom- és inváziós növényfaj)
A06	egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	H	20	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): gyepekkel és felszíni vizekkel szomszédos intenzív szántóföldi művelés nyitott-bolygatott talajfelszínét árvízkor könnyebben mozgatja-szállítja a víz; tápanyag- és vegyszer bemosódása (talajvízbe is) kedvezőtlenül megváltoztatja a gyepek, a partmenti és a vízi növényzet összetételét (nitrogén és foszfor túlsúly), rontja az élővíz minőségét és csökkenti a táplálék mennyiségét, közvetlen és táplálékon keresztüli mérgezéssel veszélyezteti a vízhez kötődő állatfajokat
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	30	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus</i>

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
				<i>dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): gyepekkel és felszíni vizekkel szomszédos intenzív szántóföldi művelés vegyszer (növényvédőszer) bemosódása (talajvízbe is) kedvezőtlenül megváltoztatja a gyepek, a partmenti és a vízi növényzet összetételét (gyomirtó hatóanyagok), rontja az élővíz minőségét és csökkenti a táplálék mennyiségét (rovarirtók), közvetlen és táplálékon keresztüli mérgezéssel veszélyezteti a vízhez kötődő állatfajokat (növényvédőszer hatóanyagok)
A08	trágyázás	M	25	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): a gyepekkel és felszíni vizekkel szomszédos intenzív szántóföldi művelés (szerves- és műtrágya használat) tápanyag bemosódása (talajvízbe is) kedvezőtlenül megváltoztatja (egysíkúbbá teszi) a gyepek, a partmenti és a vízi növényzet összetételét (nitrogén és foszfor túlsúlyt kedvelő növények), rontja az élővíz kémiai és biológiai minőségét és csökkenti a táplálék változatosságát, gyorsítja az eutrofizációt és feltöltődést, ezáltal veszélyezteti a vízhez kötődő állatfajokat is (egyesek élőhelye beszűkül, táplálékuk csökken)
B01	erdőtelepítés	M	12	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) /91F0/, potenciálisan a <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/; tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>): a nem megfelelő erdőtelepítés (a tájidegen és főként az inváziós fafajokkal történő telepítés) inváziós fajokkal közvetlenül vagy területükkel érintkezően veszélyeztetheti ezeket a jelölő élőhelyeket és fajokat, csökkenti az elegyfa és holtfa mennyiségét és a változatos erdei mikroélőhelyek arányát (ezekhez kötődő jelölő állatfajok állományát is), utat nyithat az inváziós növényfajoknak (zöld juhar <i>Acer negundo</i> /, amerikai kőris <i>Fraxinus pennsylvanica</i> /, gyalogakác <i>Amorpha fruticosa</i>)
B02	erdőgazdálkodás (ültetvények n is)	M	18	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>)

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
				/91F0/, tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>): a nem megfelelő erdőgazdálkodás (ápolás és felújítás illetve véghasználat/tarvágás) károsítja az élőhelyet, csökkenti az elegendő és holtfa mennyiségét és a változatos erdei mikroélőhelyek arányát (ezekhez kötődő jelölő állatfajok állományát is), utat nyit az inváziós növényfajoknak (zöld juhar <i>Acer negundo</i> , amerikai kőris <i>Fraxinus pennsylvanica</i> , gyalogakác <i>Amorpha fruticosa</i>)
F03.01.01.	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	M	5	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/; homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>): A túlszorodott vaddisznó állomány lokálisan intenzív jelenlétével (túrásával, tiprásával) jelentős károkat okoz a védendő gyepterületeken (növényzeti értékek megsemmisítése, földön fészkelő madárfajok pusztítása). Szintén problémát jelent az erdőtelepítésekben okozott nagyvadkár, ami a tervezett telepítések megvalósíthatóságát is veszélyezteti.
F02	halászat, vízi erőforrások kiaknázása	M	4	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflora</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>): az intenzív horgászat, halgazdálkodás szennyezik a vizes élőhelyeket (tápanyagterhelés: trágya-takarmány-étetőanyag, vegyszer, kommunális hulladék); a vízminőség romlásával és vízi-partmenti élőhelyek károsításával veszélyezteti a jelölő halfajok állományát, károsíthatja a hulló-kétlábú fajokat, valamint a vidra állományt (zsákmányállat csökkenés, élőhelyi zavarás: partmenti részek bolygatása-cserjeirtása, éjszakai horgászat zavarása)
G01	szabadtéri sportok és szabadidős tevékenységek; rekreációs tevékenységek	M	4	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflora</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgötte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): a vízisportok és kikötők, kempingek szennyezik a vizes élőhelyeket (üzem- és kenőanyagok, vegyszer, kommunális hulladék); a vízminőség romlásával és vízi-partmenti élőhelyek károsításával veszélyezteti a jelölő halfajok állományát, károsíthatja a hulló-kétlábú fajokat, valamint a vidra állományt (élőhelyi zavarás: partmenti részek beépítése-bolygatása, intenzív sporthajózás-vízitúrázás és éjszakai kempingezés zavaró hatása)

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
H01	felszíni vizek szennyezése	M	60	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsgiga (<i>Anisus vorticulus</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>): az élővizeket és a partmenti részeket szennyezheti, táplálékbázist csökkenti, közvetlen és táplálékon keresztüli akut illetve tartamhatású mérgezéssel veszélyezteti a vízhez kötődő állatfajokat (kémiai szúnyogirtás is)
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	30	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/; homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), közvetlen skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>): zöld juhar <i>Acer negundo</i> /, amerikai kőris <i>Fraxinus pennsylvanica</i> /, gyalogakác <i>Amorpha fruticosa</i> /; <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/: gyalogakác <i>Amorpha fruticosa</i> /; selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>) az inváziós növényfajok kiszorítják az élőhely eredeti állományalkotó növényfajait és a hozzájuk kötődő állatvilágot, megváltoztatják a növényzet szerkezetét és a borítási viszonyokat
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	80	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsgiga (<i>Anisus vorticulus</i>): az élőhelyek emberi vízelvezetés-vízkezelés (elsősorban a gátmagasítások és belvív-árvízkezelések) okozta kiszáradása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a védendő állatfajok táplálékának változatosságát és mennyiségét csökkenti, szaporodóhelyeiket megváltoztatja; ezt felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
K01	abiotikus	H	80	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
	természetes folyamatok (lassú)			(<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsgiga (<i>Anisus vorticulus</i>): a klímaváltozás mint erősödő „természetes” folyamat a csapadék mennyiségének és eloszlásának változásán és a párolgás növekedésén keresztül (pl. halak-kétéltűek-hüllők szaporodási időszakában szélsőséges vízviszonyok illetve ár- és belvíz, vagy éppen a vízpótlás csökkenése és a kisebb vízterek kiszáradása) alapjaiban megváltoztathatja a terület élőhelyeinek kiterjedését és a jelölő állatfajok életfeltételeit, módosítja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a védendő állatfajok táplálékának változatosságát és mennyiségét csökkenti; az inváziós fajok terjedését segítheti; ezen hatásokat felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
K02	természetes élőhely átalakulások, szukcessziós folyamatok	M	80	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsgiga (<i>Anisus vorticulus</i>): a területre leginkább jellemző természetes szukcessziós folyamatok (eutrofizáció, feltöltődés, beerdősülés) megváltoztatják a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását (pl. túl intenzív eutrofizáció a tavaknál, állóvizeknél); a védendő állatfajok életterét, táplálékának változatosságát és mennyiségét legtöbb esetben csökkentik; egyes inváziós fajok terjedését pedig segíthetik; a vízáramlást befolyásoló és a vizeket elvezető emberi tevékenységek és a klímaváltozás (szélsőséges csapadékeloszlás és mennyiség, megnövekedett párolgás) pedig gyorsítják a

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
				szukcessziós folyamatokat

(magyarázat: Jelentősége: „H” = nagy jelentőségű; „M” = közepes jelentőségű; „L” = kis jelentőségű)

A területre kívülről ható veszélyeztető tényezők és hatásaik

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
E01	városi környezet, lakóterület	M	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsga (<i>Anisus vorticulus</i>): emberi lakó- és termelői környezetből származó zavarás illetve a pontszerű talajvízzel illetve vízfolyással terjedő szennyezés veszélye nő; tápanyag- és vegyszer bemosódása megváltoztatja a partmenti és a vízi növényzet összetételét, rontja az élővíz minőségét, mérgezést okozhat
H01	felszíni vizek szennyezése	M	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), kis lemezcsga (<i>Anisus vorticulus</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>): az élővizeket és a partmenti részeket szennyezheti, táplálékhiányt csökkent, közvetlen és táplálékön keresztül akut illetve tartamhatású mérgezéssel veszélyezteti a vízhez kötődő állatfajokat (kémiai szűnyogirtás is)
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/: zöld juhar / <i>Acer negundo</i> /, amerikai kőris / <i>Fraxinus pennsylvanica</i> /, gyalogakác / <i>Amorpha fruticosa</i> /; <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/: gyalogakác / <i>Amorpha fruticosa</i> /; az inváziós növényfajok kiszorítják az élőhely eredeti állományalkotó növényfajait és a hozzájuk kötődő állatvilágot, megváltoztatják a növényzet szerkezetét és a borítási viszonyokat
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) /91F0/, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel /3150/, homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), lápi póc (<i>Umbra</i>

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
			<i>krameri</i>), kis lemezcsiga (<i>Anisus vorticulus</i>): az élőhelyek emberi vízelvezetés-vízkezelés (elsősorban a gátmagasítások és belvíz-árvízelvezetések) okozta kiszáradása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a védendő állatfajok táplálékának változatosságát és mennyiségét csökkenti, szaporodóhelyeiket megváltoztatja

(magyarázat: Jelentősége: „H” = nagy jelentőségű; „M” = közepes jelentőségű; „L” = kis jelentőségű)

3. KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Természetvédelmi prioritások:

Kiemelt fontosságú cél a következő élőhely kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása: Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel /3150/.

Kiemelt fontosságú cél a következő fajok/élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének helyreállítása: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) /91F0/; *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/; tavi denevér (*Myotis dasycneme*).

Általános természetvédelmi célkitűzés, terület rendeltetése:

Távlati cél: ez a legnagyobb kiterjedésű ártéri öblözetünk, hátrányai ellenére itt lehet leginkább visszaállítani az egykori természetes árterek hidrológiai-élőhelyi viszonyait. Ez a cél, a vizekhez alkalmazkodó területhasználat biztosítása mellett. Jelentős teret szánunk a gyepgazdálkodásnak.

A jellemzően vízállapottól függő élőhelytípusok szempontjából alapvető a területen megjelenő csapadékvíz megőrzése illetve az árvíz szabályozott levezetése (kifejezetten a természetvédelmi célokat figyelembe vevő kormányzása/késleltetett kivezetése az öblözetből).

Alapvető a holtágak és azokat tápláló Tisza folyó vízminőségének megőrzése és védelme a területen belülről származó szennyezőforrásokkal szemben.

Fontos a jelölő élőhelyeket a szántóföldek felől érő tápanyag- és vegyszerterhelés csökkentése.

Kívánatos a kíméletes gyephasznosítás megléte, a legeltetés és kaszálás jelölő élőhelyek fajai szempontjából történő térbeli és időbeli korlátozása.

Az erdőkben fontos a túlzott véghasználat csökkentése és az idősebb korosztályú állományok arányának növelése, a változatos mikorélőhelyek megőrzése és kialakulásuk segítése, az őshonos fafajok arányának növelése a tájidegen és főleg az inváziós fafajok arányának csökkentésével.

Kiemelendő feladat az inváziós fás- és lágyszárú növényfajok terjedésének csökkentése.

A jelölő élőhelyek kiterjedése ne csökkenjen, kivéve ha ez a változás másik, az eltűnő élőhelyrészhez hasonló természetességű jelölő élőhely kiterjedésének növekedése miatt következik be.

A jelölő élőhelyek természetessége ne csökkenjen, kivéve ha ez közvetlenül elháríthatatlan külső ok (például időjárási szélsőség, fogyasztószervezet gradációja), vagy erdei élőhely esetén a faállomány engedélyezett véghasználata, illetve a felújítás érdekében szükségszerűen végzett talajmunka miatt következik be.

Közösségi jelentőségű, de a területen nem jelölő, illetve fokozottan védett fajok védelmének célkitűzéseinél kiemelten kell foglalkozni a következő területen fészkelő madárfajok megőrzésével (a tervezési terület teljes átfedésben van az *Alpár-bokrosi Tisza-ártéri öblözet HUKN10004* különleges madárvédelmi területtel): kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*), bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), üstökös gém (*Ardeola ralloides*), kis kócsag (*Egretta garzetta*), kanalasgém (*Platalea leucorodia*), cigányréce (*Aythya nyroca*) és haris (*Crex crex*).

A területen előforduló egyéb, közösségi jelentőségű, illetve fokozottan védett madárfajok védelménél kiemelten kell foglalkozni a barna kánya (*Milvus migrans*), a fekete gólya (*Ciconia nigra*) és a rétisas (*Haliaeetus albicilla*) megőrzésével, amit elsősorban az erdőgazdálkodás zavaró hatásainak csökkentésével lehet biztosítani (zavarásmentes fészkelési pufferzóna, fészkelési időben korlátozott munkavégzés), illetve a fészkelésre alkalmas idősebb erdőállományok megőrzésével és kiterjedésük növelésével lehet elérni.

Előző madárfajok védelmi céljai alapvetően megegyeznek a terület fentebb felsorolt általános természetvédelmi célkitűzéseivel, azok megvalósításával nagyrészt biztosítható a védelmük. A célkitűzések közül ki kell emelni a réce- és gémfélék költőhelyéül és táplálkozóterületéül szolgáló vizes élőhelyek védelmét (természetvédelmi célú vízmegőrzés- és kormányzás, vizekbe jutó vegyianyag- tápanyag és vegyszerterhelés csökkentése), a fás fészkelőhelyek megóvását (barna kánya /*Milvus migrans*/, fekete gólya /*Ciconia nigra*/, rétisas /*Haliaeetus albicilla*/), és a nedves gyepek kíméletes hasznosítását – főként a kaszálás térbeli és időbeli szabályozását haris (*Crex crex*) védelmének céljából. A tervben megfogalmazott részletes kezelési javaslatok ezeket átfogóan tartalmazzák és megfelelően szolgálják a fenti madárfajok védelmét is.

3.2. Kezelési javaslatok

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) *A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.*”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

Kezelési egységek

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében *kezelési egységeket* (KE) határozunk meg, melyeket hasonló jellegű és azonos kezelési eljárást igénylő élőhelyfoltok/egységek alkotnak (alapját az ÁNÉR élőhelytérkép adja). A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet, jellemzően természetes határokat követ a lehatárolás (vízfolyás, fásor, út, árok, töltés, táblahatár, stb.).

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, egyaránt tartalmaznak közösségi jelentőségű jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat és fajok élőhelyeit egyaránt. Találhatók közöttük olyan részek is, amelyek a jelenlegi területalapú agrártámogatási rendszerben nem tartoznak a hasznosított mezőgazdasági területek közé (HMT), pl. mezsgyék, fásorok, mocsarak, vízállások.

A kezelési egységeknél gazdálkodási jelleg szerint csoportosítva meghatározzuk azon intézkedéseket, amelyeket a közösségi jelentőségű élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhelyfejlesztési lehetőségekre is kitérünk.

3.2.1. *Élőhelyek kezelése*

Külön jelenítjük meg a terület fenntartására vonatkozó *gazdálkodáshoz nem köthető* javaslatokat, illetve a *gazdálkodáshoz köthető* kezelési javaslatokat.

A kezelési javaslatokat elkülönítjük az élőhelytípusok és fajok megőrzése érdekében *kötelezően betartandó* előírásokra és *önkéntesen vállalható (választható)* előírás-javaslatokra.

A tervezési területen élőhelyi jellemzők és gazdálkodási-hasznosítási szempontok alapján az azonos kezelést igénylő élőhelyekre vonatkozóan 11-féle kezelési egységet határoztunk le (a KE-11 számú egység beolvadt más egységekbe). Ezen kezelési egységek a következők:

KE-1: Természetközeli/féltermészetes puhafás erdő és özöngyomos származékai

KE-2: Természetközeli/féltermészetes keményfás erdő

KE-3: Égeres

KE-4: Gyenge természetességű faállomány és özöngyomos származékai

KE-5: Üde rét és özöngyomos származékai

KE-6: Töltés, gát féltermészetes gyepjei

KE-7: Holtág parti növényzettel

KE-8: Mocsár

KE-9: Mesterséges állóvízi meder

KE-10: Szántó

KE-12: Egyéb (tanya, épület, út)

A kezelési egységek térképi lehatárolását és megjelenítését a *Mellékletben* található 5. számú térkép – *Kezelési egységek* tartalmazza.

A) *Gazdálkodáshoz nem köthető, általános javaslatok*
(a teljes területre, az összes kezelési egységre vonatkoznak)

Általános, területrendezés, építésügy

- A területen állandó épület, nyári szállás, karám, újabb földút létesítéséhez a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóság előzetes természetvédelmi kezelői hozzájárulása javasolt.
- Szilárd burkolatú műút létesítése a területen nem támogatandó.

Bányászat

- Homok, föld kitermelés nem támogatandó;
 - o kivéve, ha szántóterületen végzett, jellemző talajvízszint alá nem hatoló kitermeléssel természetközeli állapotú élőhely kialakítására kerül sor a rekultivációt követően.

B) *Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok*

Egész területre vonatkozó, gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Vadászat, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás

- A tervezési terület által érintett vadgazdálkodási egységek érvényes vadgazdálkodási üzemtervei értelmében a Natura 2000 területeken nem megengedett olyan tevékenységet folytatni, amely a jelölő fajok állományát és/vagy a jelölő élőhelytípus fennmaradását veszélyezteti.

- A vadgazdálkodási üzemterv természetvédelmi szempontú előírásainak értelmében előzetesen egyeztetni javasolt a nemzeti park igazgatósággal minden olyan tevékenység végzése előtt, amely a fenti állapot bekövetkezését eredményezheti, de különösen az alábbi esetekben:
 - a területen mesterséges fácán kibocsátás, nevelés;
 - a területen mesterséges vízivad tenyésztés, nevelés, kibocsátás;
 - vadászati, vadgazdálkodási célú élőhelyfejlesztés, vadföld kialakítása.
- Vadászati létesítmény, berendezés (les, cserkelőút, szóró, sózó, dagonya, stb.) elhelyezése a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt.
- A létesítmény, berendezés kialakításakor ügyelni kell az adott területen található védett/jelölő fajok egyedeinek megóvására.
- A kialakítás során törekedni kell a területre/tájegységre jellemző anyagok alkalmazására, a berendezések tájba illesztésére.
- A területen jelenlévő nagy létszámú nagyvad állomány kértételének megelőzése céljából a kiemelten védendő területrészeknél (természeti értékek, erdőfelújítás) támogatandó a vadkerítések alkalmazása, illetve a vaddisznó (*Sus scrofa*) állomány fokozott gyérítése.
- Vadgazdálkodással és vadászattal kapcsolatban kiemelendő a vad védelméről a vadgazdálkodásról valamint a vadászatról szóló *1996. évi LV. törvény*, annak vonatkozó előírásai: elsősorban: vad és élőhelyének védelme, vadászatra jogosult vad- és élőhelyvédelmi feladatai, vadászati idény és vadászati tilalmi idő, vadászati kíméleti terület, vadgazdálkodási tervek, vadkár megelőzése.
- Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló *2009. évi XXXVII. törvény*; az erdők tűz elleni védelméről szóló *4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet*. Elsősorban: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növényegészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.
- *Legelőerdő*: Szükséges lenne a területen legelőerdő mintaterületek kialakítására, elsősorban a keményfás ligeterdőkben, másodsorban puhafás erdőkben. A jelölő erdei élőhelyek természetességének növelése céljából, elsősorban a rohamosan terjedő inváziós fa- és cserjefajok visszaszorítása (rágása-tiprása) érdekében indokolt lehet egyes részeken a szabályozott legeltetés megvalósítása pl. extenzív szarvasmarhafajtával (azonban jelenleg jogszabályütközés áll fent az erdei legeltetés kapcsán); mintaterületen szabályozott és monitorozott körülmények között mielőbb vizsgálni kellene a kivitelezhetőségét, hosszabb távú hatásait-hatékonyágát. A „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” tervezett támogatásai között található „*Agrár-erdészeti rendszerek támogatása*” konstrukció vélhetően megoldást nyújthat erre támogatási, részben ellenőrzési szempontból is.
- A természetes vízdinamika alapvető a folyóvízi halállomány hosszútávú fenntartásához (az ehhez szükséges, sekélyvízű, könnyen felmelegedő, táplálékgazdag hullámtéri ívóhelyekkel), a termékeny iszappal természetes módon trágyázott

hullámtéri területeken folytatott változatos mezőgazdálkodáshoz (gyepgazdálkodás, erdőgazdálkodás, magas, csak ritkán és kevesebb ideig elöntött hullámtéri területeken szántóföldi gazdálkodás).

- Az áradások után a kubikokban visszamaradt halak, halivadékok mentéséről gondoskodni kell.
- Az állóvizek jelentős vízszint-csökkenése, vagy azok vélhető kiszáradása esetén a terület kezelőjének gondoskodnia szükséges a halmentés elvégzéséről, és az őshonos halfajok halgazdálkodási vízterületbe történő juttatásáról.
- Esetleges halpusztulás esetén a terület kezelőjének gondoskodnia kell a haltetemek elszállításáról és megsemmisítéséről
- A halállomány védelme érdekében november 1-től március 31-ig a vermelőhelyek táblákkal kijelölt kíméleti területein belül vízijárműről pergetni nem javasolt.
- Horgászat során minden olyan módszer és eszköz használata nem javasolt, ami a hal külső megakasztására irányul.
- Horgászat során etetéshez alkalmanként legfeljebb 2 kg etetőanyag használata támogatandó.
- A vízterületekről a 2013. évi CII. törvény értelmében a tájidegen és nem őshonos, inváziós halfajokat (például ezüst kárász *Carassius auratus gibelio*/, törpeharcsa *Ameiurus nebulosus*/, busa félek *Hypophthalmichthys sp.*) eseteleges megjelenésük esetén haladéktalanul el kell távolítani; az említett halfajok eltávolításának legfőbb módja lehet, ha a halgazdálkodásra jogosult (terület kezelője) folyamatosan szelektív ökológiai halászati engedély birtokában végzi halászati tevékenységét.
- Vízterület jellegének megváltoztatás esetén (amennyiben a halastóvá minősítés megtörténik) a víztérben megjelenhetnek olyan, a tógazdálkodási gyakorlatban jelenlévő inváziós fajok, amelyeknek áradás idején lehetősége lesz akadálytalanul a környező természetes vizekbe eljutni. A megjelenő ívársra készülő állományt és az ott felnőtt ivadékokat a terület üzemeltetője korlátlanul megfoghatja és más haltermelési létesítménybe vagy halgazdálkodási vízterületre eladhatja kihelyezés céljából.

Vízgazdálkodás

- Hosszabb távon a *nyílt árterű öblözet* kialakítása felé kell elmozdulni, természetesen a vízügyi szereplőkkel egyeztetve és közösen megvalósítva. Fenntarthatósága érdekében az ehhez igazított gazdálkodási módokat, területhasználatokat kellene előnyben részesíteni, támogatni.
- A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság jelenlegi álláspontja nem támogatja a jelentős duzzasztással járó vízlépcső-építést, legfeljebb a nyári kisvizek idején a túlságos kiszáradást megelőző, alacsony fenékküszöb építést. Egy tartós, magas vízszintű duzzasztás a nyíltabb vízmozgású (és a jövőben még inkább azzá tett) Alpár-Bokrosi öblözet természetes hidrológiai viszonyait éppúgy alapjaiban változtatná meg, mint a Tisza érintett szakaszának folyóvízi jellegét. Nagy kiterjedésű, állóvíz jellegű víztest elég sok van az országban, a táj igazi, egyedi értéke az intenzív vízdinamikával, vízszintváltozásokkal jellemzett folyóvíz és annak természetközeli állapotú hullámtere (ahol erre a terepviszonyok lehetőséget adnak, mint a szóban forgó öblözetben).

- Az eredeti magasságában helyreállított nyárigát települések biztonságát veszélyeztetné, árvízvédelmi érdeket sértene (emiatt robbantották be másfél évtizede is). Amíg nincs egyezség egy alacsonyabb szinten történő esetleges helyreállításról az Alpár-Bokrosi öblözetben érdekelt földtulajdonosok között, addig a vízügyi hatóság nem fog új vízjogi üzemeltetési engedélyt kiadni. Egy ilyen egyezség összehozása meghaladja a fenntartási terv kereteit, ezért nem is tartalmaz erre vonatkozó javaslatot a terv. Csupán azt rögzíti, hogy a természetvédelmi – és egyebek között halászati, horgászati – közérdek a minél szabadabb, természetközeli vízmozgás biztosítása (ami a halivadékok folyóba jutását is megkönnyíti).
- A készülő nagyvízi mederkezelési tervekben szükséges megfelelően összehangolni a vízügyi, az erdőgazdálkodási és a természetvédelmi célokat.
- Kiemelten fontos szempont a Tisza folyón a területre időszakos árvizekkel érkező vízmennyiség kezelése, területen tartása és szabályozott elvezetése (ártéri fokgazdálkodás). Ezek miatt a Vízügyi Igazgatósággal együttműködve, közös kezdeményezés alapján szükséges a terület víztesteire vonatkozó vízjogi engedélyek felülvizsgálata és módosítása.
- Az élőhelyek fenntartását biztosító, vízgazdálkodással összefüggő kezelési javaslatokat az egyes kezelési egységenként külön „Vizes élőhely - V” kategóriában megjelenített előírások tartalmazzák.
- A kifejezetten vízgazdálkodást érintő kezelési előírás-javaslatokat a jellemzően vizes élőhelyeket, azokhoz kötődő fajok előfordulási területeit magába foglaló kezelési egységek előírásai tartalmazzák (KE-7: Holtág parti növényzettel, KE-8: Mocsár, KE-9: Mesterséges állóvízi meder).
- A vízhasználatok engedélyezésénél (vízjogi, vízi létesítményi engedélyek) fontos a Natura 2000 területen kívül eső, de arra jelentős hatással bíró vízfolyások/szakaszok (kifejezetten csatornák, erek, patakok, folyó) esetében is figyelembe venni a természetvédelmi szempontokat, megvizsgálni a lehetséges hatásukat az érintett Natura 2000 területre.
- Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv (OVGT): a kezelési egységek vizekhez, vizes élőhelyekhez kötődő kezeléseit illeszkednie kell az OVGT kapcsolódó intézkedéseivel. Az *OVGT 6.3.*, illetve részletesen a *8.3. Műszaki intézkedések* mellékletében szereplő egyedi intézkedések közül a területen az alábbiak a leginkább relevánsak:
 - o IP1. Területi agrár intézkedési csomag:
 - TA3: Vízvisszatartás belvív-érzékeny területeken a belvízelvezető-rendszer használata nélkül, művelési mód és művelési ág váltással
 - TA5: A belvív-rendszer módosítása a víz-visszatartás szempontjait figyelembe véve
 - o IP2. Vízfolyások ár- vagy hullámterére és az állóvizek parti sávjára vonatkozó intézkedési csomag:
 - HA2: Vízfolyások mellett vízvédelmi puffersáv kialakítása és fenntartása
 - HA3: Állóvizek part menti sávjában a vízvédelmi puffersáv kialakítása és fenntartása

- IP14: Károsodott, védett természeti területekkel kapcsolatos egyedi intézkedések:
 - VT3: Károsodott, víztől függő védett élőhelyek védelme, rehabilitációja érdekében a felszíni vízhasználatok érintő beavatkozások
 - VT6: Károsodott, állóvizektől függő élőhelyek védelme és rehabilitációja érdekében az állóvíz vízpótlása, illetve vízszintszabályozása
 - VT9: A természetvédelmi szempontú területi agrárintézkedések
- Vízgazdálkodási szabályozások

Vízügyi kezelő által jelzett, a Natura 2000 terület kezelése során betartandó hatályos vízgazdálkodási-vízügyi jogszabályok:

 - csatornák és vízfolyások, parti sávját és medrét érintő bárminemű munkálatok esetén: a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályokról szóló 30/2008 (XII. 31.) KvVM rendelet;
 - vizek kártételei elleni védekezésről valamint a vizek hasznosítását, védelmét szolgáló tevékenységek esetén:
 - a vizek kártételei elleni védekezés szabályairól szóló 232/1996. (XII. 26.) Kormány rendelet,
 - az árvíz és belvízvédekezésről szóló 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet,
 - a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló 147/2010. (IV. 29.) Kormány rendelet,
 - a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályokról szóló 30/2008. (XII. 31.) KvVM rendelet;
 - fenntartási feladatok esetén: a vizek és a közcélú vízilétesítmények fenntartására vonatkozó feladatokról 120/1999. (VIII. 6.) Kormány rendelet;
 - a nagyvízi medrek, a parti sávok, vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról szóló 83/2014. (III. 14.) Kormány rendelet;
 - a Tisza folyó hullámterén árvízvédelmi érdekeket figyelembe véve, valamint a Tisza folyó nagyvízi medrével és árvízvédelmi töltéseivel kapcsolatos fenntartási munkákat kiemelten a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény szabályozza, különösen annak 24. §-a.

C) *Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok***Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**Kezelési egység kódja: **KE-1****Kezelési egység meghatározása: Természetközeli/féltermészetes puhafás erdő és özöngyomos származékai**

Ide tartoznak a természetközeli és féltermészetes puhafás erdők (jellemzően fűz-nyár ártéri erdők, láperdők), illetve ezek özöngyomos változatai.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
1	A3xA1xB2xJ4xD4m	Békaszőlős, süllőhíjaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Fűz-nyár ártéri erdők x Alföldi mocsárrétek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	B1xB3xB5m	Nádasok és gyékényesek x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak x Nem zsombékoló magassásrétek		
	B1xB5xJ1m	Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	B1xR1xD4m	Nádasok és gyékényesek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi mocsárrétek		
	B2xB3xB1xB5g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak x Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassásrétek		
	B2xB5xB1g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zsombékoló magassásrétek x Nádasok és gyékényesek		
	B4xJ3m	Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek x Folyómenti bokorfüzesek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	B5	Nem zsombékoló magassásrétek		

B5xS6xB1m	Nem zombékoló magassásrétek x Nem őshonos fajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek		
D4	Alföldi mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
J1xB1m	Fűz- és nyírlápok x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J1xB2xB1m	Fűz- és nyírlápok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J2	Láp- és mocsárerdők	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J2xJ3xB1m	Láp- és mocsárerdők x Folyómenti bokorfüzesek x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J3xB1m	Folyómenti bokorfüzesek x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4	Fűz-nyár ártéri erdők	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4(xJ6)	Fűz-nyár ártéri erdők (x Keményfás ártéri erdők)	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4mxR3mx P2mxS6mx B1mxO3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xA1	Fűz-nyár ártéri erdők x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xA3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xB1	Fűz-nyár ártéri erdők x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xB1xA3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Nádasok és gyékényesek x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xB2	Fűz-nyár ártéri erdők x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xB5xB2m	Fűz-nyár ártéri erdők x Nem zombékoló magassásrétek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

J4xJ6g	Fűz-nyár ártéri erdők x Keményfás ártéri erdők	91E0 és 91F0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>); Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>)
J4xP2	Fűz-nyár ártéri erdők x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
J4xP2xS6m	Fűz-nyár ártéri erdők x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xR2xP2g	Fűz-nyár ártéri erdők x Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gypszinttel x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xS6	Fűz-nyár ártéri erdők x Nem őshonos fajok spontán állományai	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J6	Keményfás ártéri erdők	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>)
J6xR3m	Keményfás ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gypszinttel	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>)
J6xS6m	Keményfás ártéri erdők x Nem őshonos fajok spontán állományai		
O1xS6m	Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Nem őshonos fajok spontán állományai		
O5xB5m	Alföldi gyomos száraz gyepek x Nem zombékoló magassásrétek		
O6	Alföldi gyomos üde gyepek	(91E0)- a facsoport része	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
O6xP2m	Alföldi gyomos üde gyepek x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
P2	Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
P2xR1m	Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gypszinttel		
P2xS6xS7	Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai x Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok	(91E0)	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
P3	Újonnan létrehozott, őshonos vagy idegenhonos fajajú fiatal erdősítés		
P8	Vágásterületek		

R1	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
R1xJ6m	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Keményfás ártéri erdők	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén Quercus robur, Ulmus laevis és Ulmusminor, Fraxinus excelsior vagy Fraxinus angustifolia fajokkal (Ulmion minoris)
R2	Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gyepszinttel		
R2xS1g	Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gyepszinttel x Ültetett akácok		
R3xJ4xS6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Fűz-nyár ártéri erdők x Nem őshonos fajok spontán állományai	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
R3xP2xS6x R1	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
R3xS6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Nem őshonos fajok spontán állományai		
R3xS6m (J4)m	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Nem őshonos fajok spontán állományai (Fűz-nyár ártéri erdők)	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
S1	Ültetett akácok		
S1xR2g	Ültetett akácok x Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gyepszinttel		
S6xP2	Nem őshonos fajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
S6xP2m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
S6xP2mx U8mxB1mx A3m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Folyóvizek x Nádasok és gyékényesek x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T10	Fiatallag és ugar		

Területi kivétel:

Lakitelek 0165 hrsz erdő, Lakitelek 57A erdőrészlet: természetvédelmi szempontból kevésbé jelentős nem védett erdőrészlet, amelyre nem vonatkozik a tájhozony felújítást illető javaslat (a

vasúti töltést védő funkciójára tekintettel). Az önkéntesen vállalható, emelt szintű előírások között szereplő „tarvágás mellőzése” előírás-javaslatot ezen erdőrészletre nem indokolt vállalni.

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- azokon a jelölő erdei élőhelyeken, amelyeken az erdőállomány képes felújulni a maga természetes ökológiai folyamataira jellemző módon (természetes sebességgel, állománysűrűséggel, állományszerkezettel), ott biztosítani szükséges a természetszerű felújítások lehetőségét. Legyenek elhárítva az olyan, természetszerű felújításokat akadályozó hatások, amelyek gyengítésének és megszüntetésének technológiája ismert, és reálisan kivitelezhető.
- a jelölő erdei élőhelyek állományainak tíz éves felbontású korosztályszerkezetében ne csökkenjen a térségben szokásos erdőgazdálkodási gyakorlat szerint már véghasználatra előírható korosztályok, továbbá az őket eggyel megelőző korosztály összesített területi kiterjedése. Ne kerüljön tehát véghasználatra több idős erdőállomány, mint amennyi korosodásával belép a hasonló ökológiai funkciót ellátni képes korosztályokba. A célkitűzés megvalósulása tíz éves erdőtervezési ciklusonként vizsgálandó. Erdőtervezési ciklusonként véghasználat révén a 91E0 (láperdők és puhafás ligeterdők) egyetlen korosztályának területi részaránya se csökkenjen 50%-os aránynál jobban.
- a 91E0 (láperdők és puhafás ligeterdők) jelölő élőhely állományainak összességén a tájidegen fafajok elegyaránya felmérési időszakonként (hat évenként) legalább 8%-al csökkenjen. A jelölő élőhely természetessége felmérési időszakonként (hat évenként), legalább összesített területének 8%-án növekedjen, elsősorban az elegyedő tájidegen növényfajok irtása és a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása révén.
- természetközeli erdőkben, faállományokban alapvető a tájidegen fa- és cserjefajok ültetésének elkerülése, helyettük a termőhelynek megfelelő őshonos fajokat ajánlott alkalmazni
- a puhafás ligeterdők inváziós veszélyeztetésének mértéke ne növekedjen: ennek érdekében a jelölő élőhelyekkel közvetlenül vagy az árvízi előntések révén közvetetten érintkező, az adott helyen tényleges inváziós fenyegetést jelentő tájidegen fásszárú állományok telepítése kerülendő.
- ápolás és kitermelés-véghasználat során a környező élőhelyeket, a talajt és a tájhozony egyedeket illetve az elegyfákat védő, az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve a holtfák jelenlétét biztosító módszerek alkalmazása javasolt; fontos a fajgazdag cserje- és gyepszint megőrzése

- az inváziós növényfajok (elsősorban inváziós fa- és cserjefajok: gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/, zöld juhar /*Acer negundo*/, amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/) visszaszorítása szükséges, lehetőleg mechanikai úton (legeltetés, erdészeti szárzúzós, kivágás, sarjirtás); illetve terjedésük meggátolása a koronaszint záródását fenntartó műveléssel és vízborítás biztosításával
- fokozottan védett madárfajok (jelen területnél rétisas /(*Haliaeetus albicilla*/, barna kánya /*Milvus migrans*/, fekete gólya /*Ciconia nigra*/, kis kárókatona /*Phalacrocorax pygmeus*/ és gémfélék fészektelepei) fészkei meghatározott módon kímélendők (részletek a 3.2.3. Fajvédelmi intézkedések című fejezetben)
- kiemelt figyelmet érdemel a területen jelölő faj tavi denevér (*Myotis dasycneme*) számára szükséges idősebb fák, lábön álló holtfák hasonló szempontú megőrzése, fennmaradásukat segítő erdőművelési módszerek alkalmazása.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi terület egységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-1
E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében (megjegyzés: <i>nem védett természeti területeken</i>).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása. (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábön álló holtfák meghagyása.

E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok teljes körű kímélete.
E21	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén többségében legalább 20 cm átmérőt elérő álló és/vagy fekvő holtfa folyamatos fenntartása.
E23	Az egyéb, kijelölt részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) részleges vagy teljes háborítatlanságának biztosítása.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése (megjegyzés: kivéve természetvédelmi érdekből, a felújíthatóság érdekében vagy erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően).
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása (megjegyzés: kivéve, ha természetvédelmi érdeket nem sért az intenzíven nem terjedő tájidegen fafajjal végzett felújítás).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E79	Tájidegen fafaj erdőtelepítésben és erdőfelújításban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetve alkalmazható.
E94	Egészségügyi fakitermelés elhagyása az erdő fennmaradását, egészségi állapotát jelentősen veszélyeztető erdővédelmi ok kivételével.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízvezetés tilos (megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén).
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Legelőerdő

Legelőerdő-részek, mintaterületek kialakítása: az élőhely természetességének növelése céljából, elsősorban a rohamosan terjedő inváziós fa- és cserjefajok visszaszorítása (rágásatiprása) érdekében indokolt lehet egyes részeken a szabályozott legeltetés megvalósítása pl.

extenzív szarvasmarhafajtával. Megjegyzendő, hogy az erdei legeltetés csak a hatályos erdőtörvény ezt lehetővé tevő változása esetén lesz megvalósítható.

Fásszárú inváziósok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetőek; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Kezelési javaslatok indoklása:

A holtfa meghagyása és a többszintes állományszerkezet kialakítása csak az árvízvédelmi érdekekkel összhangban történhet. A kevés magas természetességű erdőállomány előbbiek szerinti kezelése nem okoz érdemi árvízvédelmi problémát, emellett viszont a hullámtér érdességének csökkentését, a faültetvények kiterjedésének akár drasztikus lejjebb szorítását a természetvédelem támogatja (helyükön a hidrológiai viszonyokhoz igazított gyephasználattal, vizes élőhelyek kialakításával.)

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A tartós vízborítás, árvízi elöntések szintén alapvetően változtatják meg a növényzetet, fásszárúak esetén is előfordul az állományok visszaszorulása (kipusztult égeres, nyáras). Az árvízi elöntéssel terjed a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), ami az egyik legveszélyesebb inváziós faj a területen. A megfelelő vízkormányzás ezen hatásokat is mérsékelni tudja (nyári gát módosítása, fokgazdálkodás, leeresztő művek szabályozása).

A tájidegen fafajokkal végzett telepítés vagy felújítás, a nem megfelelően végzett ápolás és véghasználat (pl. tarvágás) veszélyezteti a természetközeli faállományok megőrzését. Kiszorítja a tájhonos egyedeket illetve az elegyfákat, nem teszi lehetővé az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve nem biztosítja holtfák jelenlétét. Állományaik egybefüggősége csökken (feldarabolódnak, elszakadnak egymástól) – így a nagyobb hosszúságú szélső részeiken sérülékenyebbé válnak a szomszédos részek felől érkező állomány- és tájidegen vagy inváziós növényfajok betörésére (zöld juhar, amerikai kőris, gyalogakác), amelyek kiszorítják a tájhonos fa- és cserjefajokat, illetve a hozzájuk kötődő élővilágot (skarlátbogár /*Cucujus cinnaberinus*/, tavi denevér /*Myotis dasycneme*/).

Kezelési egység kódja: KE-2**Kezelési egység meghatározása: Természetközeli/féltermészetes keményfás erdő**

Ide tartoznak a természetközeli és féltermészetes keményfás folyó menti ligeterdők, ártéri erdők (köztük a magasabban fekvő tölgyeleges erdők, tájidegen telepített fajokkal is).

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
2	J4(xJ6)	Fűz-nyár ártéri erdők (x Keményfás ártéri erdők)	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	J4xJ6g	Fűz-nyár ártéri erdők x Keményfás ártéri erdők	91E0 és 91F0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>); Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
	J6	Keményfás ártéri erdők	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
	J6xR3m	Keményfás ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
	R1xJ6m	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Keményfás ártéri erdők	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
	R2xS1g	Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gyepszinttel x Ültetett akácok		
	R3	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
	R3xS6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Nem őshonos fajok spontán állományai		
	S1xR2g	Ültetett akácok x Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlél/betelepült cserje- és gyepszinttel		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évszázad csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett

és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás

- azokon a jelölő erdei élőhelyeken, amelyek az erdőállomány képes felújulni a maga természetes ökológiai folyamataira jellemző módon (természetes sebességgel, állománysűrűséggel, állományszerkezettel), ott biztosítani szükséges a természetszerű felújítások lehetőségét. Legyenek elhárítva az olyan, természetszerű felújításokat akadályozó hatások, amelyek gyengítésének és megszüntetésének technológiája ismert, és reálisan kivitelezhető.
- a jelölő erdei élőhelyek állományainak tíz éves felbontású korosztályszerkezetében ne csökkenjen a térségben szokásos erdőgazdálkodási gyakorlat szerint már véghasználatra előírható korosztályok, továbbá az őket eggyel megelőző korosztály összesített területi kiterjedése. Ne kerüljön tehát véghasználatra több idős erdőállomány, mint amennyi korosodásával belép a hasonló ökológiai funkciót ellátni képes korosztályokba. A célkitűzés megvalósulása tíz éves erdőtervezési ciklusonként vizsgálandó. Erdőtervezési ciklusonként véghasználat révén a 91F0 (keményfás ligeterdők) esetében egyetlen korosztály területi részaránya se csökkenjen 30%-ot meghaladó mértékben.
- a 91F0 (keményfás ligeterdők) jelölő élőhely állományainak összességén a tájidegen fafajok elegyaránya felmérési időszakonként (hat évenként) legalább 20%-al csökkenjen. A jelölő élőhely természetessége felmérési időszakonként (hat évenként), legalább összesített területének 15%-án növekedjen, elsősorban az elegyedő tájidegen növényfajok mechanikus vagy legeltetési irtása és a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása révén. A kedvező természetvédelmi helyzet helyreállításához célszerű az élőhely legalább egy részét legelőerdőként kezelni.
- természetközeli erdőkben, faállományokban alapvető a tájidegen fa- és cserjefajok ültetésének elkerülése, helyettük a termőhelynek megfelelő őshonos fajokat ajánlott alkalmazni
- a keményfás ligeterdők inváziós veszélyeztetésének mértéke ne növekedjen: ennek érdekében a jelölő élőhelyekkel közvetlenül vagy az árvízi elöntések révén közvetetten érintkező, az adott helyen tényleges inváziós fenyegetést jelentő tájidegen fásszárú állományok telepítése kerülendő.
- ápolás és kitermelés-véghasználat során a környező élőhelyeket, a talajt és a tájhonos egyedeket illetve az elegyfákat védő, az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve a holtfák jelenlétét biztosító módszerek alkalmazása javasolt; fontos a fajgazdag cserje- és gyepszint megőrzése
- az inváziós növényfajok (elsősorban inváziós fa- és cserjefajok: gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/, zöld juhar /*Acer negundo*/, amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/) terjedésének meggátolása a koronaszint záródását fenntartó műveléssel és vízborítás biztosításával, illetve visszaszorítása szükséges lehetőleg mechanikai úton: legeltetés, erdészeti szárazzó, kivágás, sarjirtás (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)
- kiemelt figyelmet érdemel a területen jelölő faj tavi denevér (*Myotis dasycneme*) számára szükséges idősebb fák, lábon álló holtfák hasonló szempontú megőrzése, fennmaradásukat segítő erdőművelési módszerek alkalmazása.

- fokozottan védett madárfajok (jelen területnél rétisas /(*Haliaeetus albicilla*/, barna kánya /*Milvus migrans*/, fekete gólya /*Ciconia nigra*/, kis kárókatona /*Phalacrocorax pygmeus*/ és gémfélék fészektelepei) fészkei meghatározott módon kímélendők (részletek a 3.2.3. Fajvédelmi intézkedések című fejezetben)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-2
E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében (megjegyzés: <i>nem védett természeti területeken</i>).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fászfűszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok cserjefajok teljes körű kímélete.
E21	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén többségében legalább 20 cm átmérőt elérő álló és/vagy fekvő holtfa folyamatos fenntartása.
E23	Az egyéb, kijelölt részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) részleges vagy teljes háborítatlanságának biztosítása.

E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi érdekből, a felújíthatóság érdekében vagy erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően</i>).
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználat során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító mikroélőhely visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi érdekből, a felújíthatóság érdekében vagy erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően</i>).
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása (megjegyzés: <i>kivéve, ha természetvédelmi érdeket nem sért az intenzíven nem terjedő tájjidegen fafajjal végzett felújítás</i>).
E58	Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájjidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E94	Egészségügyi fakitermelés elhagyása az erdő fennmaradását, egészségi állapotát jelentősen veszélyeztető erdővédelmi ok kivételével.
VA01	Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén</i>).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Legelőerdő

Legelőerdő-részek, mintaterületek kialakítása: az élőhely természetességének növelése céljából, elsősorban a rohamosan terjedő inváziós fa- és cserjefajok visszaszorítása (rágás-tiprása) érdekében indokolt lehet egyes részeken a szabályozott legeltetés megvalósítása pl. extenzív szarvasmarhafajtával. Megjegyzendő, hogy az erdei legeltetés csak a hatályos erdőtörvény ezt lehetővé tevő változása esetén lesz megvalósítható.

Fásszárú inváziósok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetők; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Kezelési javaslatok indoklása:

A holtfa meghagyása és a többszintes állományszerkezet kialakítása csak az árvízvédelmi érdekekkel összhangban történhet. A kevés magas természetességű erdőállomány előbbiek szerinti kezelése nem okoz érdemi árvízvédelmi problémát, emellett viszont a hullámtér érdekességének csökkentését, a faültetvények kiterjedésének akár drasztikus lejjebb szorítását a természetvédelem támogatja (helyükön a hidrológiai viszonyokhoz igazított gyephasználattal, vizes élőhelyek kialakításával.)

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat.

A tartós vízborítás, árvízi elöntések szintén alapvetően változtatják meg a növényzetet, fásszárúak esetén is előfordul az állományok visszaszorulása (kipusztult égeres, nyáras). Az árvízi elöntéssel terjed a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), ami az egyik legveszélyesebb inváziós faj a területen. A megfelelő vízkormányzás ezen hatásokat is mérsékelni tudja (nyári gát módosítása, fokgazdálkodás, leeresztő művek szabályozása).

A tájidegen fafajokkal végzett telepítés vagy felújítás, a nem megfelelően végzett ápolás és véghasználat (pl. tarvágás) veszélyezteti a természetközeli faállományok megőrzését. Kiszorítja a tájhonos egyedeket illetve az elegyfákat, nem teszi lehetővé az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve nem biztosítja holtfák jelenlétét. Állományaik egybefüggősége csökken (feldarabolódnak, elszakadnak egymástól) – így a nagyobb hosszúságú szélső részeiken sérülékenyebbé válnak a szomszédos részek felől érkező állomány- és tájidegen vagy inváziós növényfajok betörésére (zöld juhar, amerikai kőris, gyalogakác), amelyek kiszorítják a tájhonos fa- és cserjefajokat, illetve a hozzájuk kötődő élővilágot (skarlátbogár /*Cucujus cinnaberinus*/, tavi denevér /*Myotis dasycneme*/).

Kezelési egység kódja: KE-3**Kezelési egység meghatározása: Égeres**

Ide tartoznak az enyves éger alkotta ligeterdők.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
3	J2	Láp- és mocsárerdők	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	J2xJ3xB1m	Láp- és mocsárerdők x Folyómenti bokorfüzesek x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- azokon a jelölő erdei élőhelyeken, amelyek az erdőállomány képes felújulni a maga természetes ökológiai folyamataira jellemző módon (természetes sebességgel, állománysűrűséggel, állományszerkezettel), ott biztosítani szükséges a természetszerű felújítások lehetőségét. Legyenek elhárítva az olyan, természetszerű felújításokat akadályozó hatások, amelyek gyengítésének és megszüntetésének technológiája ismert, és reálisan kivitelezhető.
- a jelölő erdei élőhelyek állományainak tíz éves felbontású korosztályszerkezetében ne csökkenjen a térségben szokásos erdőgazdálkodási gyakorlat szerint már véghasználatra előírható korosztályok, továbbá az őket eggyel megelőző korosztály összesített területi kiterjedése. Ne kerüljön tehát véghasználatra több idős erdőállomány, mint amennyi korosodásával belép a hasonló ökológiai funkciót ellátni képes korosztályokba. A célkitűzés megvalósulása tíz éves erdőtervezési ciklusonként vizsgálandó. Erdőtervezési ciklusonként véghasználat révén a 91E0 (láperdők és puhafás ligeterdők) egyetlen korosztályának területi részaránya se csökkenjen 50%-os aránynál jobban.
- a 91E0 (láperdők és puhafás ligeterdők) jelölő élőhely állományainak összességén a tájidegen fafajok elegaránya felmérési időszakonként (hat évenként) legalább 8%-al csökkenjen. A jelölő élőhely természetessége felmérési időszakonként (hat évenként), legalább összesített területének 8%-án növekedjen, elsősorban az elegyedő tájidegen növényfajok irtása és a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása révén.

- az égeres erdők inváziós veszélyeztetésének mértéke ne növekedjen: ennek érdekében a jelölő élőhelyekkel közvetlenül vagy az árvízi elöntések révén közvetetten érintkező, az adott helyen tényleges inváziós fenyegetést jelentő tájidegen fásszárú állományok telepítése kerülendő.
- természetközeli erdőkben, faállományokban alapvető a tájidegen fa- és cserjefajok ültetésének elkerülése, helyettük a termőhelynek megfelelő őshonos fajokat ajánlott alkalmazni
- ápolás és kitermelés-véghasználat során a környező élőhelyeket, a talajt és a tájhozony egyedeket illetve az elegyfákat védő, az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve a holtfák jelenlétét biztosító módszerek alkalmazása javasolt; fontos a fajgazdag cserje- és gyepszint megőrzése
- az inváziós növényfajok (elsősorban inváziós fa- és cserjefajok: gyalogakác *Amorpha fruticosa*, zöld juhar *Acer negundo*, amerikai kőris *Fraxinus pennsylvanica*) terjedésének meggátolása a koronaszint záródását fenntartó műveléssel és vízborítás biztosításával, illetve visszaszorítása szükséges lehetőleg mechanikai úton: legeltetés, erdészeti száruzó, kivágás, sarjirtás (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)
- tarvágásos véghasználat alkalmazása természetvédelmi érdekből: a hatékonyabb felújíthatóság érdekében, vagy az erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően (pl. tartós vízártól kipusztult égeres kivonható erdő művelési ágból, átminősítve pl. művelésből kivett vízállássá)
- kiemelt figyelmet érdemel a területen jelölő faj tavi denevér (*Myotis dasycneme*) számára szükséges idősebb fák, lábön álló holtfák hasonló szempontú megőrzése, fennmaradásukat segítő erdőművelési módszerek alkalmazása.
- fokozottan védett madárfajok (jelen területnél rétisas *(Haliaeetus albicilla)*, barna kánya *(Milvus migrans)*, fekete gólya *(Ciconia nigra)*, kis kárókatona *(Phalacrocorax pygmeus)* és gémfélék fészektelepei) fészkei meghatározott módon kímélendők (részletek a 3.2.3. Fajvédelmi intézkedések című fejezetben)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-3
E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében (megjegyzés: <i>nem védett természeti területeken</i>).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok cserjefajok teljes körű kímélete.
E21	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén többségében legalább 20 cm átmérőt elérő álló és/vagy fekvő holtfa folyamatos fenntartása.
E23	Az egyéb, kijelölt részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) részleges vagy teljes háborítatlanságának biztosítása.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználata során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító mikroélőhely visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi érdekből, a felújíthatóság érdekében vagy erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően</i>).
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása (megjegyzés: <i>kivéve, ha természetvédelmi érdeket nem sért az intenzíven nem terjedő tájjidegen fafajjal végzett felújítás</i>).
E58	Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E94	Egészségügyi fakitermelés elhagyása az erdő fennmaradását, egészségi állapotát jelentősen veszélyeztető erdővédelmi ok kivételével.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészen a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés:

kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Kipusztult égeresből vízállás: a nyári, meleg tartós árvízi vízborítás következtében több tíz hektáron pusztultak ki égeresek, illetve keményfás erdőrészek. A kipusztult égerest, erdőrészeket kivonnák az erdő művelési ágból és átminősítenék művelésből kivett vízállássá, amely területhasználati irány jobban igazodik a valós vízviszonyokhoz.

Fásszárú inváziósok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetők; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Kezelési javaslatok indoklása:

A holtfa meghagyása és a többszintes állományszerkezet kialakítása csak az árvízvédelmi érdekekkel összhangban történhet. A kevés magas természetességű erdőállomány előbbieik szerinti kezelése nem okoz érdemi árvízvédelmi problémát, emellett viszont a hullámtér érdességének csökkentését, a faültetvények kiterjedésének akár drasztikus lejjebb szorítását a természetvédelem támogatja (helyükön a hidrológiai viszonyokhoz igazított gyephasználattal, vizes élőhelyek kialakításával.)

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat.

A tartós vízborítás, árvízi elöntések szintén alapvetően változtatják meg a növényzetet, fásszárúak esetén is előfordul az állományok visszaszorulása (kipusztult égeres, nyáras). Az árvízi elöntéssel terjed a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), ami az egyik legveszélyesebb inváziós faj a területen. A megfelelő vízkormányzás ezen hatásokat is mérsékelni tudja (nyári gát módosítása, fokgazdálkodás, leeresztő művek szabályozása).

A tájidegen fafajokkal végzett telepítés vagy felújítás, a nem megfelelően végzett ápolás és véghasználat (pl. tarvágás) veszélyezteti a természetközeli faállományok megőrzését. Kiszorítja a tájhozony egyedeket illetve az elegyfákat, nem teszi lehetővé az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszervezetet, illetve nem biztosítja holtfák

jelenlétét. Állományaik egybefüggősége csökken (feldarabolódnak, elszakadnak egymástól) – így a nagyobb hosszúságú szélső részeiken sérülékenyebbé válnak a szomszédos részek felől érkező állomány- és tájidegen vagy inváziós növényfajok betörésére (zöld juhar, amerikai kőris, gyalogakác), amelyek kiszorítják a tájhonos fa- és cserjefajokat, illetve a hozzájuk kötődő élővilágot (skarlátbogár /*Cucujus cinnaberinus*/, tavi denevér /*Myotis dasycneme*/).

Kezelési egység kódja: KE-4

Kezelési egység meghatározása: Gyenge természetességű faállomány és özöngyomos származékai

Itt találhatóak a KE-1, 2, 3 kezelési egységekbe nem tartozó gyengébb természetességű faállományok, faültetvények. Ebbe a kategóriába tartoznak a spontán felnőtt tájidegen faállományok is.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
4	A3xB2xB1g	Békaszóllós, süllőhínavas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	B1xB3xB5m	Nádasok és gyékényesek x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak x Nem zsombékoló magassásrétek		
	B1xB5xJ3m	Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok x Folyómenti bokorfüzesek		
	B1xB5xP2m	Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
	B1xR1xD4m	Nádasok és gyékényesek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi mocsárrétek		
	B2xB1xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	B2xB3xB1xB5g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak x Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassásrétek		

B2xB5xB1g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zsombékoló magassásrétek x Nádasok és gyékényesek		
B2xB5xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zsombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
B2xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J2	Láp- és mocsárerdők	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J2xJ3xB1m	Láp- és mocsárerdők x Folyómenti bokorfüzesek x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4(xJ6)	Fűz-nyár ártéri erdők (x Keményfás ártéri erdők)	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xJ6g	Fűz-nyár ártéri erdők x Keményfás ártéri erdők	91E0 és 91F0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>); Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
J4xP2xS6m	Fűz-nyár ártéri erdők x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xR1	Fűz-nyár ártéri erdők x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
J6xR3m	Keményfás ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel	91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>)
O5	Alföldi gyomos száraz gyepek		
O5xP2	Alföldi gyomos száraz gyepek x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
O6	Alföldi gyomos üde gyepek		
P2xO1m	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok		
R1	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
R2xS1g	Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlélt/betelepült cserje- és gyepszinttel x Ültetett akácok		
R3	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
R3xJ4xS6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Fűz-nyár ártéri erdők x Nem őshonos fajok spontán állományai	(91E0)	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)

R3xO3x S6m	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet x Nem őshonos fajok spontán állományai		
R3xO6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi gyomos üde gyepek		
R3xS6m	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Nem őshonos fajok spontán állományai	(91E0)	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
R3xS6m (J4)m	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Nem őshonos fajok spontán állományai (Fűz-nyár ártéri erdők)	(91E0)	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
S1	Ültetett akácok		
S1xR1m	Ültetett akácok x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
S1xR2g	Ültetett akácok x Tájédegen fajokkal elegyes erdők részben túlélt/betelepült cserje- és gyepszinttel		
S2	Nemesnyárasok		
S2mxO1mx O3mxO6m	Nemesnyárasok x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet x Alföldi gyomos üde gyepek		
S2mxS6m	Nemesnyárasok x Nem őshonos fajok spontán állományai		
S2xS1	Nemesnyárasok x Ültetett akácok		
S2xS6	Nemesnyárasok x Nem őshonos fajok spontán állományai		
S4xS1	Erdei- és feketefenyvesek x Ültetett akácok		
S6	Nem őshonos fajok spontán állományai		
S6mxU8mx B1mxA1mx A2m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Folyóvizek x Nádasok és gyékényesek x Békalecsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Rencés, kolokános lebegőhínár		
S6xO3mx O6m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet x Alföldi gyomos üde gyepek		
S6xP2	Nem őshonos fajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
S6xP2mx U8mxB1mx A3m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Folyóvizek x Nádasok és gyékényesek x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	(91E0)	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
S7	Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok		

S7xS6	Nem őshonos fajú facsoportok, erdősavok és fasorok x Nem őshonos fajok spontán állományai		
T1xO3x O1mxS6m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Nem őshonos fajok spontán állományai		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- őshonos fajú állományok / védett természeti területek esetén a felújítás során nem romolhat az erdő természetessége: táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajok alkalmazása szükséges
- ápolás és kitermelés-véghasználat során a környező élőhelyeket, a talajt és a tájhozony egyedeket illetve az elegyfákat védő, az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve a holtfák jelenlétét biztosító módszerek alkalmazása javasolt
- az inváziós növényfajok (elsősorban inváziós fa- és cserjefajok: gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/, zöld juhar /*Acer negundo*/, amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/) terjedésének meggátolása a koronaszint záródását fenntartó műveléssel és vízborítás biztosításával, illetve visszaszorítása szükséges lehetőleg mechanikai úton: legeltetés, erdészeti szárazúzó, kivágás, sarjirtás (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)
- tarvágásos véghasználat alkalmazása természetvédelmi érdekből: a hatékonyabb felújíthatóság érdekében, vagy az erdő művelési ágból történő kivonást megelőzően (pl. telepített nyáras vagy tartós vízártól kipusztult állomány kivonható erdő művelési ágból, átminősítve pl. művelésből kivett vízállássá)
- fokozottan védett madárfajok (jelen területnél rétisas /(*Haliaeetus albicilla*/, barna kánya /*Milvus migrans*/, fekete gólya /*Ciconia nigra*/, kis kárókatona /*Phalacrocorax pygmeus*/ és gémfélék fészektelepei) fészkei meghatározott módon kímélendők (részletek a 3.2.3. Fajvédelmi intézkedések című fejezetben)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:**Kötelezően betartandó előírások:***Erdők:*

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-4
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fászszerűakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E52	Őshonos fafajú faállomány táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal történő felújítása.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is) (megjegyzés: <i>kivéve, ha természetvédelmi érdek a mesterséges felújítást indokolja, mert úgy valósítható meg hatékonyan a szerkezetváltás</i>).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E79	Tájidegen fafaj erdőtelepítésben és erdőfelújításban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetve alkalmazható (megjegyzés: <i>védett természeti területen kívül</i>).
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén</i>).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tájidegen vagy gyenge természetességű erdőrészek támogatott átmenetével a tájra jellemző illetve természetközeli állapotú puha- vagy keményfás folyó menti ligeterdők felé lehet irányítani a területet, ami természetvédelmi szempontból kívánatos célállapot.

Fásszárú inváziósok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetők; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Kezelési javaslatok indoklása:

A többszintes állományszerkezet kialakítása csak az árvízvédelmi érdekekkel összhangban történhet. A kevés magas természetességű erdőállomány előbbieik szerinti kezelése nem okoz érdemi árvízvédelmi problémát, emellett viszont a hullámtér érdességének csökkentését, a faültetvények kiterjedésének akár drasztikus lejjebb szorítását a természetvédelem támogatja (helyükön a hidrológiai viszonyokhoz igazított gyephasználattal, vizes élőhelyek kialakításával.)

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat.

A tartós vízborítás, árvízi elöntések szintén alapvetően változtatják meg a növényzetet, fásszárúak esetén is előfordul az állományok visszaszorulása (kipusztult égeres, nyáras). Az árvízi elöntéssel terjed a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), ami az egyik legveszélyesebb inváziós faj a területen. A megfelelő vízkormányzás ezen hatásokat is mérsékelni tudja (nyári gát módosítása, fokgazdálkodás, leeresztő művek szabályozása).

A tájidegen fafajokkal végzett telepítés vagy felújítás, a nem megfelelően végzett ápolás és véghasználat (pl. tarvágás) veszélyezteti a természetközeli faállományok megőrzését. Kiszorítja a tájhonos egyedeket illetve az elegyfákat, nem teszi lehetővé az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve nem biztosítja holtfák jelenlétét. Állományaik egybefüggősége csökken (feldarabolódnak, elszakadnak egymástól) – így a nagyobb hosszúságú szélső részeiken sérülékenyebbé válnak a szomszédos részek felől érkező állomány- és tájidegen vagy inváziós növényfajok betörésére (zöld juhar, amerikai

kőrís, gyalogakác), amelyek kiszorítják a tájhonos fa- és cserjefajokat, illetve a hozzájuk kötődő élővilágot (skarlátbogár /*Cucujus cinnaberinus*/, tavi denevér /*Myotis dasycneme*/).

Kezelési egység kódja: **KE-5**

Kezelési egység meghatározása: Üde rét és özöngyomos származékai

Ide tartoznak elsősorban a mocsárrétek, magassárrétek és üde gyeppek, illetve ezek özöngyomos változatai. A szárazabb gyeppek, tisztások is ebbe a kategóriába sorolandók, valamint a parlagok és felhagyandó (gyepesítendő) szántók.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
5	A1	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár		
	A1xB2m	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
	A3xA1xB2xJ4xD4m	Békaszóllós, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Fűz-nyár ártéri erdők x Alföldi mocsárrétek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	B1	Nádasok és gyékényesek		
	B1xB3xB5m	Nádasok és gyékényesek x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mótelykórós mocsarak x Nem zsombékoló magassárrétek		
	B1xB5xR1m	Nádasok és gyékényesek x Nem zsombékoló magassárrétek x Fűz- és nyírlápok x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
	B1xR1xD4m	Nádasok és gyékényesek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi mocsárrétek		
B2	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet			

B2xA2xA1xA3xB3m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Rencés, kolokános lebegőhínár x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Vízperti virágkákás, csetkákás, vízi hídőrös, mételykórós mocsarak	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
B2xB1xA1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár		
B2xB1xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
B2xB3xB1xB5g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Vízperti virágkákás, csetkákás, vízi hídőrös, mételykórós mocsarak x Nádasok és gyékényesek x Nem zombékoló magassásrétek		
B2xB5xB1g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Nádasok és gyékényesek		
B2xB5xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
B5	Nem zombékoló magassásrétek		
B5xB2m	Nem zombékoló magassásrétek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
B5xD4m	Nem zombékoló magassásrétek x Alföldi mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétei
B5xS6xB1m	Nem zombékoló magassásrétek x Nem őshonos fafajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek		
D4	Alföldi mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétei
D4xB5m	Alföldi mocsárrétek x Nem zombékoló magassásrétek	6440	Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétei
D4xO5g	Alföldi mocsárrétek x Alföldi gyomos száraz gyepek		
J1xB1m	Fűz- és nyírlápok x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
O1	Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok		

O1xB2mx S6xB1m	Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem őshonos fajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek		
O3xO4x O1xB2m	Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet x Ártéri félruderális gyomnövényzet x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
O5	Alföldi gyomos száraz gyepek		
O5xD4xS6g	Alföldi gyomos száraz gyepek x Alföldi mocsárrétek x Nem őshonos fajok spontán állományai		
O5xP2	Alföldi gyomos száraz gyepek x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
O5xS6m	Alföldi gyomos száraz gyepek		
O6	Alföldi gyomos üde gyepek	(91E0)- a facsoport része	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kóris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
O6	Alföldi gyomos üde gyepek		
O6xB5m	Alföldi gyomos üde gyepek x Nem zsombékoló magassárrétek		
O6xD4m	Alföldi gyomos üde gyepek x Alföldi mocsárrétek		
O6xP2m	Alföldi gyomos üde gyepek x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
P2xO1m	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok		
P2xO6	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Alföldi gyomos üde gyepek		
P2xR1m	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gypszzinttel		
R1xO5m	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gypszzinttel x Alföldi gyomos száraz gyepek		

R2xS1g	Tájidegen fajokkal elegyes erdők részben túlélt/betelepült cserje- és gyepszinttel x Ültetett akácok		
R3xO6	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi gyomos üde gyepek		
S6	Nem őshonos fajok spontán állományai		
S6xB2g	Nem őshonos fajok spontán állományai x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
S6xO3mx O6m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet x Alföldi gyomos üde gyepek		
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T10	Fiatal parlag és ugar		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- a mocsárrétek (6440) ökológiai állapota javuljon, természetessége felmérési időszakonként (hat évenként), legalább összesített területének 8%-án javuljon. Ennek érdekében elsősorban szükséges: a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása, a tájidegen inváziós növényfajok irtása, a gyepterületi gyakorlat javítása (a legeltetett állatok mennyiségének, fajának és fajtájának optimalizálása, a szükségtelen tisztítókaszálások visszaszorítása, a mozaikos, hagyásterületes kaszálási gyakorlat és az élővilágot kímélő kaszálógéptípusok terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálása).
- gyepterületeken extenzív gyepterületgazdálkodás folytatása: mérsékelt legeltetéssel vagy térben és időben szabályozott kaszálással (magas tarlóval és kímélő fűkaszával); indokolt esetben szárazzás is megengedhető
- beékelődő szántóföldek növénytermesztési művelésének felhagyása: parlagon keresztüli spontán gyepesedés vagy spontán vizes élőhely kialakulása, mechanikai gyomirtással kezelve (szárazzás, kaszálás, legeltetés)
- szomszédos szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepes puffer sáv szárazzás/kaszálva

- inváziós növényfajok visszaszorítása (elsősorban gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/), lehetőleg fenntartható módon szarvasmarha legeltetéssel, ennek hiányában mechanikai úton: pl. száruzó, szükség esetén erdészeti száruzó (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyeppek:

- a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormány rendelet
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-5
GY01	Felülvetés nem megengedett (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyep helyreállítása érdekében</i>).
GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyep helyreállítása érdekében</i>).
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A gyeppek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY48	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY64	Kaszáló sarjülegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY69	Legeltethető állatfaj: kecske.
GY70	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).

GY73	Kaszálás június 30. után lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve, ha a nemzeti park igazgatóság írásban rögzített szakvéleménye alapján nem okoz természetvédelmi kárt a korábbi kaszálás).</i>
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY92	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY95	15-20% kaszátlan terület meghagyása parcellánként (megjegyzés: <i>a táblaszegéllyel érintkezve).</i>
GY98	A kaszátlan területet kaszálásenként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.
GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból elvégezve).</i>
GY112	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY113	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges).</i>
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén).</i>

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A meglévő mocsárrétek ökológiai állapotának, természetességének javítása kiváltható ugyanezen típusú élőhelyek újonnan történő kialakításával, rekonstrukciójával is (a természetességnövelési célkitűzés teljes egészében a meglévő mocsárrétek kiterjedésének 8%-át kitevő rekonstrukcióval helyettesíthető).

Fontos lenne a beékelődő szántók spontán gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhelyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárazítás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Hasonlóan kedvező átalakulási irány lehet egy jellegtelen gyepen kialakuló puhafás erdő, amely folyamat a természetes ártéri dinamikát követi. A megjelenő cserjés vegetáció az átalakuló gyepnél aktuálisan magasabb természeti értékű és megőrizendő jelölő élőhelyet képvisel (pl. pionír bokorfűzes, puhafás ligeterdő).

Kezelési javaslatok indoklása:

Kaszálás és szárazítás:

- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni;
- szárazításnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyep), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítása;
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazítással.

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A túllegettetés (a koncentrált rágás, tiprás, trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó növényfajok tűnhetnek el, zombékosodás indulhat el), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkek). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti. A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokrúak, zombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín érő bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak. Kaszáláskor lábon hagyott részek (hagyásterületek) lehetővé teszik a megőrzendő növények maghozását, bűvőhelyül-táplálékforrásul szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat

gátolja, az ősze-télre eltüntetett hagyásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárzúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: KE-6

Kezelési egység meghatározása: Töltés, gát féltermészetes gyepei

Ide tartoznak a töltések, gátak sokszor jellegtelen és másodlagos gyepei (mocsarak, sásosok növényzete és a ruderalis gyomnövényzet is.)

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
6	B1xO1xO3m	Nádasok és gyékényesek x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet		
	B2xA1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- gyepterületeken extenzív gyepegzálkodás folytatása: mérsékelt legeltetéssel vagy térben és időben szabályozott kaszálással (magas tarlóval és kímélő fűkaszával); indokolt esetben szárzúzás is megengedhető
- inváziós növényfajok visszaszorítása (elsősorban gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/), lehetőleg fenntartható módon szarvasmarha legeltetéssel, ennek hiányában mechanikai úton: pl. szárzúzó, szükség esetén erdészeti szárzúzó (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyeppek:

- a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-6
GY01	Felülvetés nem megengedett (megjegyzés: kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében)..
GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett (megjegyzés: kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében)..
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY73	Kaszálás június 30. után lehetséges (megjegyzés: kivéve, ha a nemzeti park igazgatóság írásban rögzített szakvéleménye alapján nem okoz természetvédelmi kárt a korábbi kaszálás).
GY92	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY95	15-20% kaszátlan terület meghagyása parcellánként (megjegyzés: a táblaszegéllyel érintkezve).
GY98	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízvezetés tilos (megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén).
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető (kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetsterű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges)..
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta

állományok terjeszkedésének megakadályozása.
--

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Hasonlóan kedvező átalakulási irány lehet egy jellegtelen gyepen kialakuló puhafás erdő, amely folyamat a természetes ártéri dinamikát követi. A megjelenő cserjés vegetáció az átalakuló gyepnél aktuálisan magasabb természeti értékű és megőrizendő jelölő élőhelyet képvisel (pl. pionír bokorfüzes, puhafás ligeterdő).

Kezelési javaslatok indoklása:

Kaszálás és szárazzás:

- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni;
- szárazzásnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyp), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítása;
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazzással.

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A túllegettetés (a koncentrált rágás, tiprás, trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó növényfajok tűnhetnek el, zombékosodás indulhat el), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkek). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti. A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokrúak, zombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín érő bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak. Kaszáláskor lábbon hagyott részek (hagyásterületek) lehetővé teszik a

megőrzendő növények maghozását, búvóhelyül-táplálékforrásul szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat gátolja, az ősze-télire eltüntetett hagyásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárzúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: KE-7

Kezelési egység meghatározása: Holtág parti növényzettel

Ide tartoznak a természetes eutróf tavak-holtágak, és azok vízi-mocsári-parti növényzete. A tervezési terület holtágai: Tiszaalpári Holt-Tisza, lakiteleki Szikrai Holt-Tisza.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
7	A1xB1	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Nádasok és gyékényesek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A1xB1xB2m	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Nádasok és gyékényesek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A1xJ1m	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Fűz- és nyírlápok	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A3	Békaszóllós, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A3xA1xB2xJ4xD4m	Békaszóllós, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Fűz-nyár ártéri erdők x Alföldi mocsárrétek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A3xB1xB2m	Békaszóllós, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Nádasok és gyékényesek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel

A3xB2xB1g	Békaszőlős, süllőhíparas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
A3xB2xB5m	Békaszőlős, süllőhíparas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
A3xP2	Békaszőlős, süllőhíparas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
B1	Nádasok és gyékényesek		
B1xB5xP2xB3m	Nádasok és gyékényesek x Nem zombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Vízi virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykörös mocsarak		
B2xB5xA1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
J4mxR3mx P2mxS6mx B1mxO3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gypsinttel x Óshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xA3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Békaszőlős, süllőhíparas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xB1	Fűz-nyár ártéri erdők x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xB1xA3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Nádasok és gyékényesek x Békaszőlős, süllőhíparas, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xB2	Fűz-nyár ártéri erdők x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
J4xB5xB2m	Fűz-nyár ártéri erdők x Nem zombékoló magassásrétek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)

	S6mxU8mx B1mxA1mx A2m	Nem őshonos fajok spontán állományai x Folyóvizek x Nádasok és gyékényesek x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Rencés, kolokános lebegőhínár		
--	--------------------------	--	--	--

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- a 3150 (természetes eutróf tavak) jelölő élőhely természetvédelmi helyzetének fenntartása érdekében törekedni kell: a túl intenzív eutrofizáció, a gyors feltöltődés megelőzésére, gondoskodni szükséges a természetes vízháztartási viszonyok és a nyílt vízfelszínek megőrzéséről.
- partrendezés, kotrás mellőzése, vagy szakaszos elvégzése, de mindenképp szaporodási időszakon kívüli végrehajtása; kotrás helyett hínárkaszállás végzése
- védelmet nyújtó öblök, meder kiszélesítések kialakítása és mederbolygatás nélküli fenntartásuk, nyíltvízű részek fenntartása (hínárkaszállás)
- gátakon, partmenti részeken, szomszédos gyepes részeken az inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésük megelőzése (lehetőleg mechanikai módszerekkel: szárazítás, kaszálás, cserjeirtás); cserjeirtás vegetációs időn kívüli elvégzése a talaj bolygatását kerülve (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)
- gátakon, partmenti részeken tápanyagpótlás és növényvédőszer (kiemelten vízi élőlényekre veszélyes gyomirtók) használata kerülendő; érintkező szántóföldeken célszerű lenne mechanikailag ápoltság pufferek kialakítása

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-7
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V08	Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetési állattartás segítségével.
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V15	Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból</i>).
V18	Hínárvágással kell nyílt vízfelületet kialakítani a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve, ahol egy kitisztított folt területe nem lehet 5 hektárnál nagyobb.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén</i>).
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére</i>).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Kapcsolódó vízgazdálkodási rekonstrukciós projektek: területen folyamatban lévő „Vizes élőhely rekonstrukciója és a fokgazdálkodás lehetőségének megteremtése a tiszalpäri Nagy-tó területén” című KEOP-7.3.1.2/09-11-2011-0026 projekt; és „A Duna-Tisza közti Homokhátság térségében elhelyezkedő két mintaterületen a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából megvalósítandó keleti mintaprojekt” (KEOP-7.2.2.1/B/10-2010-0001) ismertetése megtalálható a 3.2.2. *Élőhely-rekonstrukció, élőhelyfejlesztés* című fejezetben.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat.

A vízhiányos időszakokban a vízmegőrzés, a célzott vízkormányzás és vízfelület biztosítás lehetővé teszi a kétéltűek-hüllők és halak számára fontos nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakítását és folyamatos fenntartását (csatornák, tavak, nyílt vízfelszínű mocsárrészek). A felszíni vizek kezelése során a parti részt és a medret érintő mechanikai beavatkozások ronthatják a fajok életfeltételeit (pl. partrendezés, kotrás). Ezt csökkentheti a mederkotrás helyetti hínárkaszálás alkalmazása, és az elengedhetetlen beavatkozások szaporodási időn kívüli elvégzése. Felszíni vizek (csatorna, tó, vízállás) partmenti részeinek (töltés, gát) kezelésénél fontos, hogy szennyezőanyag (pl. növényvédőszer, munkagépekből üzem- és kenőanyag) és trágya ne juthasson az vízbe, és szántókkal való közvetlen érintkezés esetén elegendő szélességű (min. 5 méter) gyepes pufferváv kialakítása indokolt hosszútávon (lehetőleg mechanikai műveléssel ápolva).

Kezelési egység kódja: KE-8Kezelési egység meghatározása: Mocsár

Ide tartoznak a különféle növényzetű mocsarak. A kategóriába értendők a nagyobb kiterjedésű, holtágak medreihez nem kötődő, nyílt vizekkel mozaikoló nádasok, harmatkásások, zsiókások is (pl. tiszalipári Nagy-tó).

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
8	A3xB2xB1m	Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
	A3xB2xP1	Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Óshonos fafajú fiatalosok	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel

B1xB3xB5m	Nádasok és gyékényesek x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykörös mocsarak x Nem zombékoló magassásrétek		
B1xB5xP2m	Nádasok és gyékényesek x Nem zombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
B1xB5xP2xB3m	Nádasok és gyékényesek x Nem zombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykörös mocsarak		
B1xO3m	Nádasok és gyékényesek x Ártéri és mocsári ruderális gyomnövényzet		
B1xR1xD4m	Nádasok és gyékényesek x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Alföldi mocsárrétek		
B2	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
B2xA2xA1xA3xB3m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Rencés, kolokános lebegőhínár x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykörös mocsarak	3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
B2xB3xB1xB5g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykörös mocsarak x Nádasok és gyékényesek x Nem zombékoló magassásrétek		
B2xB5xB1g	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Nádasok és gyékényesek		
B2xB5xD4xA1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Alföldi mocsárrétek x Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétei
B2xB5xJ1m	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem zombékoló magassásrétek x Fűz- és nyírlápok	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőrös (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
B5xB2m	Nem zombékoló magassásrétek x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
B5xD4m	Nem zombékoló magassásrétek x Alföldi mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétei

D4	Alföldi mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
J1xB2xB1m	Fűz- és nyírlápok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J3xB1m	Folyómenti bokorfüzesek x Nádasok és gyékényesek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4mR3m P2mS6m B1mO3m	Fűz-nyár ártéri erdők x Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fafajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
J4xP2	Fűz-nyár ártéri erdők x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
O1xB2m S6mB1m	Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet x Nem őshonos fafajok spontán állományai x Nádasok és gyékényesek		
P2	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		
P2xS6xS7	Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fafajok spontán állományai x Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
R1	Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel		
R3xP2xS6x R1	Jellegtelen telepített erdők részben betelepült cserje- és gyepszinttel x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek x Nem őshonos fafajok spontán állományai x Spontán beerdősödött területek részben betelepült cserje- és gyepszinttel	(91E0)	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
S2mO1m O3mO6m	Nemesnyárasok x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet x Alföldi gyomos üde gyepek		
S6xP2m	Nem őshonos fafajok spontán állományai x Őshonos fajokkal spontán cserjésedő-erdősödő területek		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően; vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- a 3150 (természetes eutróf tavak) jelölő élőhely természetvédelmi helyzetének fenntartása érdekében törekedni kell: a túl intenzív eutrofizáció, a gyors feltöltődés megelőzésére, gondoskodni szükséges a természetes vízháztartási viszonyok és a nyílt vízfelszínek megőrzéséről.
- a mocsárrétek (6440) ökológiai állapota javuljon, természetessége felmérési időszakonként (hat évenként), legalább összesített területének 8%-án javuljon. Ennek érdekében elsősorban szükséges: a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása, a tájidegen inváziós növényfajok irtása, a gyepkezelési gyakorlat javítása (a legeltetett állatok mennyiségének, fajának és fajtájának optimalizálása, a szükségtelen tisztítókaszálások visszaszorítása, a mozaikos, hagyásterületes kaszálási gyakorlat és az élővilágot kímélő kaszálógéptípusok terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálása).
- mocsárréteken és lápréteken extenzív gyepgazdálkodás folytatása: elsősorban mérsékelt legeltetés, másodsorban (szárazabb részeken vagy időszakban) térben és időben szabályozott kaszálás, magas tarlóval és kímélő fűkaszával; indokolt esetben szárazzás is megengedhető
- szomszédos szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepes puffer sáv szárazzás/kaszálva
- az adott évben a nád állapota és kiterjedése alapján potenciálisan aratható nádas meghatározott részének aratása
- tartósan/időszakosan vízborította részek kezeletlenül hagyása
- inváziós növényfajok visszaszorítása (elsősorban gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/), lehetőleg fenntartható módon szarvasmarha legeltetéssel, ennek hiányában mechanikai úton: pl. szárazzás, szükség esetén erdészeti szárazzás (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyeppek:

- a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Lakiteleki részterület 60/2013. (VII.19.) VM rendelet, Tiszaalpári részterület 47/2014. (IV.24.) VM rendelet, Csongrádi részterület 17/2007. törzskönyvi szám és 63572/51/2007. határozat
- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi terület egységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-8
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY73	Kaszálás június 30. után lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve, ha a nemzeti park igazgatóság írásban rögzített szakvéleménye alapján nem okoz természetvédelmi kárt a korábbi kaszálás</i>).
GY92	A gyepterület kaszálása, szárazítása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY98	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.
GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból elvégezve</i>).
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén</i>).
V56	A nádatartás csak fagyott talajon végezhető (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére</i>).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
GY08	Dobkasa és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-

	ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V08	Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetéses állattartás segítségével.
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V18	Hínárvágással kell nyílt vízfelületet kialakítani a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve, ahol egy kitisztított folt területe nem lehet 5 hektárnál nagyobb.
V44	A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.
V67	A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fászfűszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Hasonlóan kedvező átalakulási irány lehet egy jellegtelen gyepen kialakuló puhafás erdő, amely folyamat a természetes ártéri dinamikát követi. A megjelenő cserjés vegetáció az átalakuló gyepnél aktuálisan magasabb természeti értékű és megőrizendő jelölő élőhelyet képvisel (pl. pionír bokorfűzes, puhafás ligeterdő).

Egyes, jellemzően vízborította területrészek beavatkozás, kezelés nélkül hagyása is szükséges lehet, megfelelő szukcessziós folyamatok esetén és amennyiben tájidegen faj inváziós veszélye nem fenyeget.

Kapcsolódó vízgazdálkodási rekonstrukciós projektek: területen folyamatban lévő „Vizes élőhely rekonstrukciója és a fokgazdálkodás lehetőségének megteremtése a tiszalpäri Nagytó területén” című KEOP-7.3.1.2/09-11-2011-0026 projekt; és „A Duna-Tisza közti Homokhátság térségében elhelyezkedő két mintaterületen a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából megvalósítandó keleti mintaprojekt” (KEOP-7.2.2.1/B/10-2010-0001) ismertetése megtalálható a 3.2.2. *Élőhely-rekonstrukció, élőhelyfejlesztés* című fejezetben.

Kezelési javaslatok indoklása:

Kaszálás és szárazzás:

- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni;

- szárazúzásnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyepek), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítása;
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazúzással.

Az inváziós fászfűrészek kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A vízhiányos időszakokban a vízmegőrzés, a célzott vízkormányzás és vízfelület biztosítás lehetővé teszi a kétéltűek-hüllők és halak számára fontos nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakítását és folyamatos fenntartását (csatornák, tavak, nyílt vízfelszínű mocsárrészek). A felszíni vizek kezelése során a parti részt és a medret érintő mechanikai beavatkozások ronthatják a fajok életfeltételeit (pl. partrendezés, kotrás). Ezt csökkentheti a mederkotrás helyetti hínárkaszálás alkalmazása, és az elengedhetetlen beavatkozások szaporodási időn kívüli elvégzése. Felszíni vizek (csatorna, tó, vízállás) partmenti részeinek (töltés, gát) kezelésénél fontos, hogy szennyezőanyag (pl. növényvédőszer, munkagépekből üzem- és kenőanyag) és trágya ne juthasson az vízbe, és szántókkal való közvetlen érintkezés esetén elegendő szélességű (min. 5 méter) gyepek puffercsík kialakítása indokolt hosszútávon (lehetőleg mechanikai műveléssel ápolva).

A túllegettetés (a koncentrált rágás, tiprás, trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó növényfajok tűnhetnek el, zombékosodás indulhat el), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkek). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti. A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokrák, zombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín éré bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak. Kaszáláskor lábbon hagyott részek (hagyásterületek) lehetővé teszik a megőrzendő növények maghozását, búvóhelyül-táplálékforrásul szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat gátolja, az ősze-télre eltüntetett hagyásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárazúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: KE-9**Kezelési egység meghatározása: Mesterséges állóvízi meder**

Ide tartoznak a mesterséges kialakítású tavak (tőzgebánya-tavak), jellemzően hínár növényzettel.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
9	A1	Békalencsés, rucaörömös, tócsagazos úszóhínár		
	A4xA3m	Lápi hínár x Békaszőlős, süllőhínaras, tündérrózsás, vízitökös, tündérfátylas, sulymos rögzült hínár		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- alapvetően természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő horgászati (halászati) hasznosítás: tájidegen, inváziós halfajok telepítésének mellőzése (kapcsolódó élővizekbe való kijutásuk elkerülése érdekében)
- vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt
- gátakon, partmenti részeken, szomszédos gyepes részeken az inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésük megelőzése (lehetőleg mechanikai módszerekkel: szárzúzás, kaszálás) (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:**Kötelezően betartandó előírások:**

- a Kiskunsági Nemzeti Park Szikra és az Alpári-rét védett természeti területű magterületi területegységein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény (továbbiakban: természetvédelmi törvény) védett természeti területekre vonatkozó szabályai kötelező előírások

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-9
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.

V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V16	A halastavak medrének kotrásából származó iszap a parton nem deponálható, azt a területről el kell szállítani.
V18	Hínárvágással kell nyílt vízfelületet kialakítani a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve, ahol egy kitisztított folt területe nem lehet 5 hektárnál nagyobb.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízvezetés tilos (megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén).
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető (megjegyzés: kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A vízhiányos időszakokban a vízmegőrzés, a célzott vízkormányzás és vízfelület biztosítás lehetővé teszi a kételtűek-hüllők és halak számára fontos nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakítását és folyamatos fenntartását (csatornák, tavak, nyílt vízfelszínű mocsárrészek). A felszíni vizek kezelése során a parti részt és a medret érintő mechanikai beavatkozások ronthatják a fajok életfeltételeit (pl. partrendezés, kotrás). Ezt csökkentheti a mederkotrás helyetti hínárkaszás alkalmazása, és az elengedhetetlen beavatkozások szaporodási időn kívüli elvégzése. Felszíni vizek (csatorna, tó, vízállás) partmenti részeinek

(töltés, gát) kezelésénél fontos, hogy szennyezőanyag (pl. növényvédőszer, munkagépekből üzem- és kenőanyag) és trágya ne juthasson az vízbe, és szántókkal való közvetlen érintkezés esetén elegendő szélességű (min. 5 méter) gyepes pufferváv kialakítása indokolt hosszútávon (lehetőleg mechanikai műveléssel ápolva).

Kezelési egység kódja: KE-10

Kezelési egység meghatározása: Szántó

Ide tartoznak a szántó hasznosítású földterületek, illetve néhány ugar.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
10	O3xO4x O1xB2m	Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet x Ártéri félruderalis gyomnövényzet x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet		
	O5xB5m	Alföldi gyomos száraz gyeppek x Nem zombékoló magassásrétek		
	S6xO3mx O6m	Nem őshonos fafajok spontán állományai x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet x Alföldi gyomos üde gyeppek		
	T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
	T10	Fiatal parlag és ugar		
	T10mxO3m	Fiatal parlag és ugar x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet		
	T1xO3x O1mxS6m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Ártéri és mocsári ruderalis gyomnövényzet x Kiszáradó, jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok x Nem őshonos fafajok spontán állományai		
	T1xT10	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		

Területi kivétel:

Lakitelek 0187/3 hrsz szántó: A terület a Lakitelek 165 hrsz mellett, annak folytatásaként található. A terület jelentősen beerdősült, jelenleg szántóként nem művelhető. Mivel kis területről van szó (0,46 ha), célszerű a mellette található erdőállománnyal együtt kezelni, a művelési ág visszaállítása és a szántóként történő hasznosítása a jövőben nem indokolt.

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően, a szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízáramlásuk miatt is, vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- szántóföldek növénytermesztési művelésének felhagyása (művelési ág váltással): parlagon keresztül spontán gypesedés vagy spontán vizes élőhely kialakulása, mechanikai gyomirtással kezelve (szárzúzás, kaszálás, legeltetés); elsősorban a füves élőhelyek közé beékelődő szántóknál
- szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: vetésforgó, évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gypes puffersáv szárzúzva/kaszálva
- inváziós növényfajok visszaszorítása, lehetőleg mechanikai úton (pl. szárzúzás); szegélyeken megjelenő fásszárú inváziós fajoknál szükség esetén erdészeti szárzúzó (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:**Kötelezően betartandó előírások:**

A kezelési egységre nem vonatkozik kötelezően betartandó előírás.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-10
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ15	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ32	5 évente legfeljebb egyszer végezhető középmely lazítás, maximum 25 cm mélységben.
SZ36	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ43	Fás szárú és lágyszárú energetikai ültetvény telepítése tilos.
SZ46	Melioráció tilos.

SZ49	Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.
SZ50	Lejtőirányú művelés nem megengedett.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ63	Tájidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ65	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
V35	Vízborítás és vízszint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: kivéve <i>havária helyzet esetén, illetve természetvédelmi érdeken felüli vízmennyiség esetén</i>).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Fontos lenne a szántók spontán gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhelyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárzúzás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A szántóföldekről/tanyás mezőgazdasági területekről a szomszédos védendő élőhelyek, illetve felszíni és talajvizek felé történő trágya (nitrogén, foszfor) és növényvédőszer (gyomirtó, gombaölő, rovarirtó) bemosódás/elsodródás veszélyezteti a talaj és víz tápanyagszintjére érzékeny növényfajokat, nitrogén kedvelő gyomok felszaporodását okozhatja. Jelentősen megváltoztathatja a vizek tápanyagszintjét (algásodás, vízinövények egyoldalú felszaporodása) és méregként károsíthatja a vízi élővilágot (vöröshasú unka, dunai tarajosgöte, mocsári teknős, réti csík, lápi póc, lemezcsiga, vidra). Ezen anyagok felhasználásának csökkentés szükséges (intenzív növénykultúra elhagyása, integrált vagy ökológiai növényvédelem és tápanyagpótlás), illetve a bejutásuk megakadályozása (csökkentett és sekély talajművelés, védőtávolság, gyepes/fás mechanikailag kezelt puffersáv).

Kezelési egység kódja: KE-12**Kezelési egység meghatározása: Egyéb (tanya, épület, út)**

Ide tartoznak a tanyák, épületek, szabadidős területek, műutak, valamint a területükhöz tartozó vagy beékelődő kisebb füves élőhelyek, szántóföldi területrészek is.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	Terület-egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
12	70	O5xS6m	Alföldi gyomos száraz gyepek		
	214	T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
	140, 145	U10	Tanyák, családi gazdaságok		
	183	U11	Út- és vasúthálózat		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás a jelölő élőhelyeket tartalmazó vagy azokkal érintkező területrészeken: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően, a szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízáramlásuk miatt is, vízelvezetés csak havária helyzet esetén vagy természetvédelmi indokkal történhet (természetközeli állapotú vizes élőhelyek, védett és közösségi jelentőségű fajok hosszútávú fennmaradásához szükséges mennyiséget meghaladó víz vezethető el); a többször előforduló nagyobb vízborítás miatt általánosan szükséges tevékenység a vízkormányzás
- szántóföldek növénytermesztési művelésének felhagyása (művelési ág váltással): parlagon keresztüli spontán gypesedés vagy spontán vizes élőhely kialakulása, mechanikai gyomirtással kezelve (szárzúzás, kaszálás, legeltetés)
- szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gypes pufferek szárzúzva/kaszálva
- pontszerű talaj, talajvízszennyezések megelőzése: depónia és tartós lerakat (pl. trágya, silótakarmány, melléktermék) elhelyezése a szomszédos jelölő élőhelytől vagy felszíni víztől minél távolabb, a vízjárási viszonyok figyelembe vételével történjen (előzetes nemzeti park igazgatósági egyeztetéssel)
- inváziós növényfajok visszaszorítása, lehetőleg mechanikai úton (pl. szárzúzás); fásszárú inváziós fajoknál szükség esetén erdészeti szárzúzó (esetleges vegyszeres irtás a KNPI-vel előzetesen egyeztetve, megadott technológia szerint)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:**Kötelezően betartandó előírások:**

A kezelési egységekre nem vonatkozik kötelezően betartandó előírás.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-12
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ15	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ36	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ63	Tájjidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ65	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájjidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájjidegen fajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Fontos lenne a szántók spontán gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhelyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárazítás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység.

A szántóföldekről/tanyás mezőgazdasági területekről a szomszédos védendő élőhelyek, illetve felszíni és talajvizek felé történő trágya (nitrogén, foszfor) és növényvédőszer (gyomirtó, gombaölő, rovarirtó) bemosódás/elsodródás veszélyezteti a talaj és víz tápanyagszintjére érzékeny növényfajokat, nitrogén kedvelő gyomok felszaporodását okozhatja. Jelentősen

megváltoztathatja a vizek tápanyagszintjét (algásodás, vízínövények egyoldalú felszaporodása) és méregként károsíthatja a vízi élővilágot (vöröshasú unka, dunai tarajosgöte, mocsári teknős, réti csík, lápi póc, lemezcsiga, vidra). Ezen anyagok felhasználásának csökkentés szükséges (intenzív növénykultúra elhagyása, integrált vagy ökológiai növényvédelem és tápanyagpótlás), illetve a bejutásuk megakadályozása (csökkentett és sekély talajművelés, védőtávolság, gyepes/fás mechanikailag kezelt puffersáv).

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Vízgazdálkodási rekonstrukciós projekt I.

A területen folyamatban lévő „Vizes élőhely rekonstrukciója és a fokgazdálkodás lehetőségének megteremtése a tiszalpäri Nagy-tó területén” című KEOP-7.3.1.2/09-11-2011-0026 kétfordulós projekt rövid ismertetése:

Projekt alapadatai: kedvezményezett Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, tervezett megvalósítási időszak: 1. forduló (tervezés) 2012.07.19.-2014.03.14., költségvetés 24,5 millió Ft.

A projekt által érintett jelölő élőhelyek: Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel /3150/; *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/.

A projekt által érintett kezelési egység: KE-8 Mocsár

A projekt átfogó célja:

Az Alpár-Bokrosi nyílt ártéri öblözetben található egyik legjelentősebb vizes élőhely a Tiszalpäri Nagy-tó. A területen annak ellenére erősen felgyorsultak az eutrofizációs folyamatok, hogy az utóbbi néhány évben a nyárigát átrobbantása miatt folyamatos vízutánpótlást kap. A projekt célja egy olyan különböző szukcessziós stádiumban lévő mocsár kialakítása, ami hosszú távon biztosítja az itt élő védett és fokozottan védett fajok fennmaradását.

A projekt specifikus céljai:

Az alpäri Nagy-tó revitalizációja, állandó, nyílt vízfelület létrehozása egy kb. 7,0 hektáros, 1-1,5 méter mély nyílt vízfelület kialakításával.

A Nagy-tóval szomszédos Tiszalpäri Holt-Tiszával kapcsolatot biztosító, de szinte teljesen beiszapolódott féltermészetes ér kikotrása, a rajta lévő zsilip felújítása, ezzel a feltételek megteremtése a víz és ebből kifolyólag a halak szabályozott ki- és beeresztésére, egy fokgazdálkodási mintaterület kialakítására.

A Nagy-tóhoz szervesen kapcsolódó Tözegbánya-tó revitalizációja, összekapcsolása a vizes élőhelyekkel féltermészetes ér kialakításával és átereszek behelyezésével.

Vízgazdálkodási rekonstrukciós projekt II.

„A Duna-Tisza közti Homokhátság térségében elhelyezkedő két mintaterületen a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából megvalósítandó keleti mintaprojekt” (KEOP-7.2.2.1/B/10-2010-0001).

Projekt alapadatai: kedvezményezett Országos Vízügyi Főigazgatóság, tervezett megvalósítási időszak: 1. forduló (tervezés) 2009.02.12.-2013.04.29., a beruházás befejezésének tervezett időpontja 2015. augusztus. Tervezett költségvetés 4200 millió Ft.

A projekt által érintett jelölő élőhelyek: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas köris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea*

vegetációval /3130/; Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel /3150/; *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/.

A projekt által érintett kezelési egység: KE-1 Természetközeli/féltermészetes puhafás erdő és özöngyomos származékai, KE-4 Gyenge természetességű faállomány és özöngyomos származékai, KE-5 Üde rét és özöngyomos származékai, KE-7 Holtág parti növényzettel, KE-8 Mocsár, KE-10 Szántó

A projekt összefoglalása

A Magyar Állam tulajdonában és vagyonkezelésében lévő Tiszaalpári-vízpótló rendszer elemei jelenleg üzemben kívül vannak, rekonstrukciójuk a tervezési fázisban van, aszálykár-elhárítás, vagy öntözésfejlesztés esetén vélhetően újra üzembe helyezhetőek lesznek.

A fő vízkivételi mű a Tisza folyó 264,420 fkm szelvényében még meglévő vízkivételi mű (állapota erősen leromlott, működésre jelenlegi állapotában alkalmatlan) alépítményének felhasználásával és átalakításával kerül kialakításra, melynek kapacitása a torkolatnál 5,6 m³/s volt, majd fokozatosan csökkent, a legfelső szakaszon 1,7 m³/s volt.

A kiemelt víz a Szikrai Holt-Tisza vízterén jut a meglévő összekötő csatornába (hossza: 1140 fm, 1T és 2T jelű tiltós vízkormányzó műtárgyakkal), majd innen az Alpári Holt-Tisza északi végében található meglévő Alpári szivattyútelepre kerül (kapacitása 0,6 m³/s, bevezető csatorna 116 fm). Az Alpári és a Szikrai Holt-Tiszát egyenes csatorna köti össze. Ez biztosítja, hogy az Alpári holtágban megfelelő vízszint legyen, és ad lehetőséget a megfelelő vízmennyiség kivételére.

A szivattyúzás helyéről zárt nyomócső továbbítaná a vizet egy korábban kiépített nyomvonalon a települést északról megkerülve az öntöző csatornához. Ezen keresztül jutna a víz a Balogalmi csatornába, mely tovább szállítaná a vizet az Alpár-Nyárlőrinci csatorna délnyugati végéhez.

A tiszai vizek projektterületre történő átvezetését tehát a már korábban megépített Tiszaalpári öntözőrendszer rekonstrukciójával és továbbfejlesztésével valósítanák meg. Ennek köszönhetően a tiszai vízkészletekkel elláthatóvá válik az Alpár-Nyárlőrinci, a Csukáséri-főcsatorna és a Félegyházi-vízfolyás, valamint azok mentén elhelyezkedő védett természeti értékek.

Halgazdálkodásra vonatkozó javaslatok:

A terület sajátos folyóvízi öblözet jellegének megőrzése halgazdálkodási, horgászati szempontból is kiemelt fontosságú.

Ez az öblözet a Tisza szabályozása óta a tiszai halak számára a legértékesebb ívóhely, gyakorlatilag az egyetlen ilyen nagy kiterjedésű elöntésre kerülő terület. A Tisza halállománya kritikusan lecsökkent, ezért ezt a helyet (ahonnan vissza tudna pótlódni) megőrizni és védeni szükséges, és erre a funkcióra újra alkalmassá kell tenni. A nyárigát megépülése óta ugyanis csak kb. 10 évente jön ki a víz, és ráadásul még nagyobb probléma, hogy a visszavezetése nem megoldott, ezért a jellemzően tíz éves nagyobb árvizek idején is kintragad és elpusztul a leívt hal és az ivadék.

A Tisza halgazdálkodása, a folyó halállományának megőrzése és pótlása szempontjából elsősorban a következőkre lenne szükség:

- az öblözet nagy holtágait össze kell kötni folyóval nagy csatornákkal, amin a halak ki- és vissza tudnak jutni;

- a kubikokat és az azokat összekötő kisebb csatornákat ki kell tisztítani, karban kell tartani, hogy ne halcsapdaként működjenek;
- a nyárigát helyzetének a rendezésekor az öblözet halbölcső funkcióját kiemelten figyelembe kell venni, mert az itt egyedülálló érték és az egész Tiszát érinti (horgászati szempontból legkedvezőbb megoldás a nyárigát elbontása lenne oly módon, hogy a kiöntött víz visszavezetése is megoldott legyen).

Halgazdálkodási szempontból a terület adottságait figyelembe véve egy havária-terv kidolgozása és elkészítése indokolt. A tervnek tartalmaznia kell azokat a lépéseket és intézkedéseket, amelyet a terület kezelőjének kell végrehajtania és betartania egy esetlegesen bekövetkező halpusztulás vagy vélhető kiszáradást megelőző halmentés során.

Legelőerdő

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI) 2009-es kutatási jelentésének keményfás ligeterdőkre vonatkozó, meglehetősen lesújtó megállapításai nyomán a KNPI célszerűnek látja legalább kísérleti jelleggel egyes keményfás ligeterdő állományok szürkemarhával történő legeltetését (cserjeirtás és erdő művelési ágból történő kivonás után, utóbbira a legeltetést tiltó erdőtörvényi rendelkezések miatt van szükség). Ez a kezelési forma az egykori legelőerdők használatára emlékeztetne, és a tájidegen cserjefajok elleni védekezés hatékonyabb eszközét jelentené az időszakos, és jóval drágább mechanikus irtásnál. Természetesen a legelőerdő természetszerű felújítása bonyolult lenne, ez azonban a jelenlegi, inváziós fajokkal erősen fertőzött állományokra még hatványozottabban igaz.

Javaslat: Legelőerdő mintaterületek kialakítása javasolt, elsősorban a keményfás ligeterdőkben, másodsorban puhafás erdőkben.

A jelölő erdei élőhelyek természetességének növelése céljából, elsősorban a rohamosan terjedő inváziós fa- és cserjefajok visszaszorítása (rágása-tiprása) érdekében indokolt lehet egyes részeken a szabályozott legeltetés megvalósítása pl. extenzív szarvasmarhafajtával (azonban jelenleg jogszabályütközés áll fent az erdei legeltetés kapcsán!); mintaterületen szabályozott és monitorozott körülmények között mielőbb vizsgálni kellene a kivitelezhetőségét, hosszabb távú hatásait-hatékonyágát.

A „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” tervezett támogatásai között található „Agrár-erdészeti rendszerek támogatása” konstrukció vélhetően megoldást nyújthat erre támogatási, részben ellenőrzési szempontból is.

Alapvető fontosságú lenne, hogy a jelenleg hatályos erdővédelmi törvény erdei legeltetésre vonatkozó tartalma mielőbb felülvizsgálatra és módosításra kerüljön. Miszerint a törvényi szabályozás ne tiltsa kategorikusan az erdei legeltetést, hanem ehelyett annak erdészeti és természetvédelmi szakemberek által közösen kidolgozott szabályozását tartalmazza (pl. érintett erdőtípusok-állományok, legeltethető állatfajok, földrajzi-területi-időszakbeli lehetőségek és korlátozások, természetes felújítás kérdései, stb.)

Komplex tájgazdálkodási mintaprogram

A terület – a kapcsolódó környező területekkel egységben kezelve, elsősorban az összefüggő vízgazdálkodásukra alapozva – részét képezhetné egy tájgazdálkodási egységnek. A vízgazdálkodáson túl a területhasználat egyéb formáinak (elsősorban mezőgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vizesélőhelyek, ökoturizmus) komplex illesztését is tartalmazó program

hosszabb távon tudná kezelni a térség több problémáját is (köztük a természetvédelmi célú élőhelyfejlesztést), alapvetően az itt élők, gazdálkodók lehetőségeinek és igényeinek fenntartható, természeti értékek megőrzésére alapuló összehangolása révén.

Speciális élőhelyfejlesztési kezelési előírások

Az egyes művelési ágak kötelező és önkéntesen választható gazdálkodási előírásain túlmutató (előremutató), kifejezetten élőhelyfejlesztési vagy fajvédelmi szempontú olyan előírások tartoznak ide, amelyek általánosságban nem a teljes területre vonatkoznak, hanem kizárólag a védett természeti területtel átfedő részekre. Ezeket az előírásokat a Tőserdő és az Alpári-rét területegységek kezelési terv dokumentációja tartalmazza, mely jelenleg még nincs kihirdetve jogszabályban. A terület kezelése szempontjából a dokumentációban felsorolt előírások figyelembe vételét fontosnak tartjuk, ezért az alábbiakban változtatás nélkül szerepeltetjük:

Szántók

- A megelőző három évben szántóföldként nem hasznosított és természetszerű-természetközeli állapotba visszagyepesedett, de az ingatlan-nyilvántartásban szántóként szereplő területek újra nem törhetők fel, művelési águkat a valós állapothoz kell igazítani. Hasznosításuk a célállapotot képviselő gyepes kezelési egység előírásaiban foglaltak szerint engedélyezett (kivéve a természetvédelmi érdekből végzett fajvédelmi vagy élőhely rekonstrukciós tevékenység során bekövetkező gyep- és talajbolygatást).
- A csatornák partételtől számított, szántóföldként művelt 6 méteres sáv a következő 1 éven túl szántóként nem művelhető tovább. Fél éven belül az ingatlan tulajdonosának a művelésiág-váltást kell kezdeményeznie.
- A szomszédos időszakos- és állandó vízállások hosszabbik érintkező partszegélyével a művelési irányt mindig párhuzamosan kell kialakítani.
- Szántóterületen az őshonos faállományok spontán erdősülő foltjainak megőrzése elfogadható, egyedileg mérlegelve a természetvédelmi érdekeket (szántón általában a gyepes vagy vizesélőhely spontán kialakulása a kívánatos).
- A szántóterületekben egyedül vagy csoportosan őshonos fafajokból álló fagyedeket meg kell őrizni, azonban ezen faállományok alatt az inváziós növények irtásáról gondoskodni kell.
- Szántóterületen őshonos magyar gyümölcsfa-fajták telepítése engedélyezett.

Gyeppek

- A gyepen keletkező természetes vizek vízkészletének közvetlen beavatkozással történő mesterséges csökkentése, elvezetése tilos, kivéve a harmadfokú belvízvédekezés időszakában a lakóingatlanok védelme érdekében indokolt vízszabályozást; illetve a nyárigát miatt betorlódnó rendkívüli nyári zöldárak – amik nem távoznak el természetes sebességgel – időnként természetvédelmi szempontból is indokolttá teszik a vízelvezetést.
- A Baromjárás gyepjeit nyári kaszálással, majd sarjülegeltetéssel kell kezelni, elsősorban szarvasmarhával. A vizes élőhelyek kezelése történhet bivallyal és mangalicával is.

- Gyep és gyepesedett terület szántóvá, valamint erdőterületté alakítása tilos; utóbbi kivéve, ha a spontán megtelepedett, vagy mesterségesen telepített erdőállomány az átalakuló gyepnél aktuálisan magasabb természeti értékű jelölő élőhelyet képvisel (nincs természetes újulata az idős puhafás ligeterdőknek, csak az árvíz után spontán vetényült állományok, friss iszaplepleken, időnként korábbi gyepet érintve)
- Nádállományt nem hordozó és gyepként művelhető, kivett mocsár, kivett nádas vagy kivett vízállás művelési ágú területekre a gyep művelési ágú területekre vonatkozó előírásokat kell alkalmazni.
- Gyepeken gépjárművel közlekedni tilos. A korlátozás nem vonatkozik az engedélyezett tevékenységet végző mezőgazdasági gépekre.
- Törekedni kell a természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos cserjék és fák megőrzésére, kivágásukra gazdasági okból nem kerülhet sor. A természetvédelmi kezelésért felelős szerv hozzájárulásával, természetvédelmi céllal, a természetes gyeppek túlzott tévesztésének elkerülése érdekében állományuk gyéríthető.
- Égő gyepen, amennyiben a tűz nem fenyeget közvetlenül emberéletet, épületet, nagyértékű mezőgazdasági létesítményt vagy több hektáros kiterjedésű erdőterületet, tilos a tűz terjedése ellen szántással, tárcsázással, a gyeppek felszaggatásával, illetve vegyszer kijuttatással védekezni.
- A gyepeken a kaszálás július 1. után kezdhető meg, kivéve haris fészkelő területén, amely gyepeken augusztus 1. után kezdhető meg; kivéve egyes szárazgyep/üde rét átmenetet képviselő gyepeken.
- Legelőterületen a tisztítókaszálást és szárazúzást úgy kell végezni, hogy az őshonos legelőgyomokkal terhelt területrészek se kerüljenek 50 %-nál nagyobb arányban eltávolításra.
- A kaszálást a kaszálendő terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálatlanul hagyott foltokat tilos olyan módon fennhagyni, hogy abban inváziós növény állománya legyen.
- Kaszálást követően szarvasmarhával sarjűlegeltetést javasolt végezni. Az éves kaszálási-legeltetési rendnek megfelelően a sarjűlegeltetést másodkaszálással pótolni lehet.
- Legeltetés szarvasmarha, ló és házi bivaly, mangalica, kecske fajokkal engedélyezhető. Adott legelő területen a legeltethető állatfajok körének megállapítása során a természetvédelmi hatóság a természetvédelmi kezelésért felelős szerv szakvéleményét köteles figyelembe venni.
- Spontán felhagyású gyepesedő területeken sarjúkaszálást, szárazúzást a felhagyást követő első 5 évben kell végezni.
- Legelő állatok intenzív terelése tilos.
- Villanypásztor használata engedélyezhető.
- Legeltetés március 15. és december 15. között engedélyezett.
- A gyepeken legeltetett jószágállomány számára kialakított időszakos szállásokon és gyepeken, kiegészítő takarmány (pl. silókazal stb.) elhelyezése tilos.

Vizes élőhelyek, nádasok

- A természetközeli állapotú vizes élőhelyek, holtágak, morotvák területére szennyezett, rendkívüli szennyezéssel érintett vagy elemi foszforral, illetve foszforvegyülettel erősen terhelt vizek bevezetése tilos.
- Összefüggő, hasznosítható nádállományt nem hordozó, mezőgazdaságilag nem hasznosított, de nádas művelési ágban szereplő területek művelés alól történő kivonását 1 éven belül kezdeményezni kell.

Erdők

- A védett természeti területen található erdők elsődleges rendeltetése a természetvédelmi értékek megőrzése, és fejlesztése, ezért minden beavatkozást ennek kell alárendelni (alapvető ennek átvezetése a körzeti erdőtervben minden erdőrészletre).
- Távlatilag a potenciális erdőtársulásoknak megfelelő összetételű, kedvező természetességi állapotú (elegyes, vegyeskorú, mozaikos szerkezetű stb.) állományokat kell kialakítani, illetve fenntartani.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység során a hagyományos vágásos üzemmód helyett fokozatosan be kell vezetni a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszereket – ahol erre az erdőállomány jellege lehetőséget ad.
- A nem őshonos fajokból álló facsoportok - termőhelynek megfelelő - természetes, vagy természetszerű életközösségekkel átalakítását el kell kezdeni.
- Az őshonos fajjű erdőrészletekben a véghasználati kort a biológiai vágásérettségi korhoz kell igazítani.
- Fahasználat őshonos fajokból álló erdőben szeptember 1. – február 28. között, idegenhonos erdőben augusztus 1. – március 15. között engedélyezett.
- Őshonos fajjű erdőállományban száradéktermelés csak különleges indokból, kifejezett természetvédelmi érdekből történő felújítás miatt végezhető.
- Vénic- és mezei szil, galagonya kitermelése tilos, kivéve, ha azt kifejezett természetvédelmi érdek indokolja.
- Kocsányos tölgy, magyar kőris, vénic- és mezei szil, galagonya védelmét az erdőgazdálkodási tevékenységek előírása során biztosítani kell.
- Fahasználat a természetvédelmi kezelésért felelős szervvel történt egyeztetés után végezhető, a deponálóhelyek, megközelítő útvonalak, hagyásfacsoportok kijelölését követően.
- Az állományok felújítása és nevelővágásai során kerülni kell a homogén állományszerkezetet átörökítő, sematikus eljárásokat.
- Nem őshonos fajokkal erdőfelújítás, illetve erdőtelepítés nem végezhető.
- Az inváziós vagy idegenhonos fásszárúak alkotta erdőállományokat, letermelésük után csak őshonos fajokból álló elegyes állományokkal lehet felújítani.
- A hazai fajok sarjadztatására és mageredetű újulattal történő felújítására alkalmas állományokban a természetes erdőfelújítási módot kell alkalmazni, szükség esetén kiegészítve a részleges talajelőkészítéssel erdőfelújítással. Az inváziós fásszárúak felújulását meg kell akadályozni.

- Az alsó lombkorona szintben jelen lévő őshonos keményfák védelméről gondoskodni kell, a fahasználatokkal járó tevékenységeket olyan módon kell végezni, hogy az elősegítse azok terjedését és növekedését.
- Gondoskodni kell a természetszerű erdők megőrzéséről, természetességi mutatóik növeléséről.
- Inváziós vagy idegenhonos fásszárúak alkotta faállomány teljes talajelőkészítéssel is lecserélhető őshonos fafajú állományra.
- Természetes társulásba tartozó erdőállomány csak természetvédelmi céllal alakítható át egyéb típusú élőhelyé, területté.
- Állami tulajdonú természetes vagy természetközeli állapotú erdőállományban, az idegenhonos fásszárúak kiirtását célzó beavatkozásokon és fahasználaton kívül, egyéb erdészeti tevékenység csak kifejezett természetvédelmi érdekből, az erdei életközösség hosszútávú fenntartása érdekében folytatott tevékenységként végezhető (például erdőfelújítási érdekből, aljnövényzet egyedi értékének védelme érdekében, stb.) Egyéb fakitermelésre csak különlegesen indokolt esetben kerülhet sor: egészségügyi indokkal csak súlyos, kiterjedt járványszerűen fellépő nem őshonos károsító elleni aktuális védekezés kapcsán; egyéb különleges indok lehet fenntartandó úthálózaton a közlekedési akadályok elhárítása.
- Őshonos kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés nem végezhető.
- Az erdőtervezett erdőkben elhelyezkedő gyepeket, tisztásokat meg kell őrizni. Erdőállományba beékelődő és spontán kialakult (nem gyomvegetációjú) gyepeket felújításkor beerdősíteni tilos. Az erdei tisztások cserjésedését vissza kell szorítani.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység nem járhat természetes gyepek állapotának időszakos rontásával sem.
- Az erdőállományok önritkulása vagy sikertelen sarjadztatás következtében kialakult 0,1 ha kiterjedést elérő üres foltokban biztosítani kell a természetvédelmi érdekek egyező kezelést.
- Az őshonos fafajokból álló, de közösség szerkezetük alapján egyértelműen megállapíthatóan nem természetes erdőtársulásba tartozó erdőállományokban törekedni kell a biológiai sokféleséget növelő, természetes vagy természetszerű erdőszerkezet kialakítására; kivéve, ha a természetvédelmi érdek másként indokolja (pl. holt égeres).
- Az erdei mikroklíma fenntartása érdekében a legalább 50 %-ban őshonos fafajok alkotta erdőállományok véghasználatának kiterjedése maximum 1,0 ha-os lehet.
- A nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell végezni.
- Idegenhonos fafajok elegyetlen előfordulása esetén a állományokat fokozatosan elő kell készíteni a szerkezet-átalakításra.
- Az inváziós és idegenhonos fafajok alkotta erdőrészletekben a véghasználat üzemtervi előírását legfeljebb a műszaki szempontokat is figyelembe vevő vágásérettségi korrig lehet kitolni.
- A vágásterületeken az őshonos fafajokból álló faállomány – területi kiterjedésben számolt – 10%-át hagyásfacsoport formájában vissza kell hagyni. Inváziós fafajok egyedei hagyásfaként vagy hagyásfacsoportban történő meghagyása tilos.
- A tűzpászták száma és kiterjedése nem növelhető, a meglévő tűzpásztákon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok megtelepedésének megakadályozásáról az erdőgazdálkodónak gondoskodnia kell.

- Tilos azon erdőállományok tarvágásos véghasználata, ahol az őshonos fafajok részaránya meghaladja az 50 %-t; kivéve, ha a természetvédelmi érdek másként indokolja (pl. holt égeres, hazai nyaras-akác, akác erdei fenyves).

Erdészeti hatósági tapasztalat (kiegészítés)

Az őshonos fafajokra megállapított 1 ha-os maximális véghasználati területkorlát kifejezetten káros a fényigényes hazai nyár és hazai fűz fajokra a hullámtéren belül. Mind a vadkár koncentrációja, mind a környező állományok káros árnyékoló hatása kifejezetten megnehezíti ezen területre jellemző őshonos fafajok felújítását. A kis vágásterületen kialakuló mikroklíma ellentétes az erdőfenntartási célokkal, mert erősebb a katlanhatás a kis területeken. Az erdőssztyepp klíma kedvezőtlen hatását a nyári időszakban a kis vágásterület az erdészeti hatósági tapasztalatok alapján nem tudja ellensúlyozni (nincs igazi erdő mikroklíma a nyári időszakban).

Területkezelői megjegyzés: Speciális fejlesztési előírás, lehet olyan területre korlátozni, ahol nem nyár- és fűzállományokat érint.

(Forrás: Töserdő és az Alpári-rét terület egységek kezelési terv dokumentációja, KNPI, 2009)

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Hivatalosan elfogadott fajvédelmi terv alapján történő, célzott külön fajvédelmi intézkedést nem terveznek a területen.

A jelölő fajok illetve egyéb előforduló védendő növény- és állatfajok tekintetében alkalmazandó fajvédelmi intézkedéseket jórészt lefedik a 3.2.1. *Élőhelyek kezelése* című fejezet előírás-javaslatai. Azokon túlmenően a kétéltűek-hüllők esetén teszünk további javaslatokat:

A területen érintett fajok: vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*).

A vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) állományainak természetvédelmi helyzetét fajvédelmi szempontból elsősorban:

- olyan vízi kapcsolatrendszer (csatornahálózat) kialakításával, ami egyrészt kapcsolatot biztosít az egyes nagyobb egységek között és ezáltal ellensúlyozza a védett területbe ékelődött nagy kiterjedésű szántók hatását, vízhiányos években pedig élő- és szaporodóhelyet is biztosít
- tavaszi áradás nélküli években használható szaporodóhelyek kialakításával a nagy holtágakhoz kapcsolódó sekély területek fenntartásával lehet javítani, hogy vízhiányos években is megfelelő élő- és szaporodóhely álljon a fajok rendelkezésére;
- szántóval érintkező jelentősebb veszélyeztetett élőhelyeik mentén legalább 6-10 méter szélességű, jellemzően mechanikailag kezelt füves pufferzóna kialakítása szükséges a mezőgazdasági művelés alatt álló területekről történő vegyszermaradék-bemosódás elkerülésére;
- vonalas vízellátási művek karbantartása során biztosítani szükséges a bennük előforduló jelölő kétéltű-hüllő fajok állományainak érdemi mértékű túlélését, főként: felszervényű kotrások vagy kotrás helyett hínárkaszás alkalmazásával; kiszélesített és karbantartás nélkül maradó refúgium-öblök kialakításával; illetve a karbantartás

időpontjának megfelelő kiválasztásával (szükség esetén márciustól júniusig fenntartott tilalom alkalmazásával).

A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állományainak természetvédelmi helyzetét fajvédelmi szempontból elsősorban:

- magasan fekvő tojásrakóhelyek biztosításával, esetleg kiegészítő hálós védelmével,
- a nagyobb víztestek megfelelő területein napozásra alkalmas, ember által nehezen megközelíthető partszakaszok, napozófák kihelyezésével lehet javítani,
- gyéríteni kell az esetlegesen megjelenő tájidegen inváziós ékszerteknős (*Trachemys scripta elegans*) állományát.

Előzöek mellett a területtel átfedő „Alpár-bokrosi Tisza-ártéri öblözet HUKN10004” különleges madárvédelmi terület közösségi jelentőségű jelölő madárfajai közül kiemeleten a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*) illetve a gém- és récefélék, másrészt a közösségi jelentőségű illetve fokozottan védett rétisas (*Haliaeetus albicilla*), barna kánya (*Milvus migrans*), fekete gólya (*Ciconia nigra*) fajvédelmi szempontjait is fontos figyelembe venni a kezelési javaslatok összeállításánál. Fenti fajok életkörülményeit jelentősen javíthatják, populációjukat növelhetik a területen tervezett gazdálkodási tevékenységek (kezelési előírás-javaslatok), élőhelyfejlesztési beavatkozások.

Ezen madárfajok érdekében alkalmazandó fajvédelmi intézkedések alapvetően nem módosítják az érintett erdei kezelési egységek előírásait és javaslatait, azok megfelelően segítik a védelmüket, elsősorban KE-1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9. kezelési egységek javaslatai. Emellett a fás élőhelyek (KE-1, 2, 3, 4) előírásait szükséges kiegészíteni az alábbi specifikus előírásokkal:

- rétisas fészkek 200 m-es körzetében véghasználat nem végezhető, továbbá vadászati tevékenység, fahasználat és szállítás augusztus 15-től november 30-ig végezhető;
- fekete gólya és barna kánya fészkek 200 m-es körzetében véghasználat nem végezhető, továbbá vadászati tevékenység, fahasználat és szállítás szeptember 1-től február 28-ig végezhető.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Az Alpár-Bokrosi öblözet Natura 2000 élőhelyeinek térképezése (a jövőben tervezett vízkormányzás hatásainak vizsgálatához alapállapot felmérése).

A felmérés célja olyan ökológiai alapállapot-felvétel elkészítése a jelölő élőhelyeket illetően, amely kiinduló alapját képezi a térségben bekövetkező jövőbeli vízkormányzási változások és árvízvédelmi fejlesztések ökológiai hatását vizsgálni hivatott élőhelymonitorozásnak.

A felmérés során a következő *védett növényfajok* állományai kerültek elő (kiemelve az újdonságértékű előfordulások): rostostövű sás (lakiteleki tőzgebányató környékéről), tiszaparti margitvirág, gyilkos csomorika (alpári Nagy-tó környékéről, előzőleg évtizede nem került elő), kiscsészű aszat, Tallós-nőszőfű, békaliliom, mocsári lednek, fehér tündérrózsa, tündérfátyol, rucaöröm, kolokán, tőzgepáfrány, súlyom, lápi csalán.

Megjegyzendő, hogy az elmúlt évben a KNPI munkatársai révén további védett fajok is előkerültek a területről, így a ritka kunsági bükköny (tiszalpári szürkemarha legelő szegélyében), valamint az óriás bocskorosgomba (lakiteleki Töserdőben).

Javasolt kutatási feladatok

Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) /91F0/, és esetleg Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/ élőhelyeken:

Az inváziós gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) szarvasmarha (magyar szürke marha) legeltetésével történő irtásának vizsgálata ligeterdőkben: javasolt mintaterületeken (lehetőleg eltérő fafaj- és korosztály összetételű és vízjárású területrészeket is belevéve) a legeltetés hatásainak kutatási vizsgálata: a növényzet fajösszetételére és dinamikájára, a gyalogakác borítottsági viszonyaira és maghozására; a fafajok egészségi állapota (marhák rágási-típrási károkozásának mértéke); fafajok természetes felújulási sikere; különböző legeltetési módszerek és állatsűrűségek összehasonlítása; nagygépes (erdészeti) szárazzást követő legeltetés eredményessége..

A *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/ jelölő élőhelyen:

- a kaszálási magasság (tarlómagasság),
- a szabályozott kéméletes legeltetés,
- a tervszerű vízviszony-változások (vízviszartartás vagy vízpótlás)

hatásainak kutatási vizsgálata a növényzet fajösszetételére és dinamikájára, borítottsági viszonyaira, maghozására. Mindezeket beállítható vágásmagasságú fűkasza használata, legeltethető állatállomány koordinált alkalmazhatósága, illetve természetvédelmi célú vízkormányzás megvalósulása esetén.

Javasolt monitorozási feladatok

Rendszeres élőhely- és fajfelmérés:

6 évente élőhelyterképezés – ÁNÉR (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva)

6 évente jelölő fajok állományfelmérése (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva)

Rendszeres élőhely- és fajfelmérés, mintavételi gyakoriság, módszertan:

- 6 évente élőhelyterképezés – ÁNÉR (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva):
 - o élőhelyek: Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval /3130/, Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel /3150/, *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) /91F0/
 - o módszer: Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi protokollja alapján
- 6 évente jelölő fajok állományfelmérése (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva)

- fajok: vidra (*Lutra lutra*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), lápi póc (*Umbra krameri*), kis lemezcsiga (*Anisus vorticulus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), homoki kikerics (*Colchicum arenarium*)
- módszer: Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi protokollja alapján

Új mintavételi helyre javaslat: a jelenlegi NBmR mintavételei helyeken túl újabbak kijelölésére nincs konkrét javaslat.

Kiegészítő felmérések:

A rendszeres élőhely- és fajfelmérések megfelelően biztosított elvégzésén felül, csak a szükséges plusz erőforrások (szakember, költségkeret) rendelkezésre állása esetén javasolható a monitoring-programba illesztésük.

A területen kiemelendő értékei közül kevés információ áll rendelkezésre a *régi csík* (*Misgurnus fossilis*), *lápi póc* (*Umbra krameri*) és *tavi denevér* (*Myotis dasycneme*) állományokról, emiatt ezen fajok célzott alaposabb vizsgálata elsőbbséget élvez – amennyiben korlátosak az erőforrások. Első kettő fajhoz szorosan kapcsolódhat a kompetíciós veszélyt jelentő, inváziós *amurgéb* (*Percottus glenii*) vizsgálata. A tekert csüdfű (*Astragalus contortuplicatus*), a tiszaparti margitvirág (*Leucanthemella serotina*) és a haris (*Crex crex*) fajok állományainak évközbeli, időközönkénti nyomon követése kívánatos lenne – erőforrások rendelkezésre állása esetén.

Javasolt módszer: növényfajoknál a kijelölt célterületeken kvadrátos botanikai állományfelmérés végzése, halaknál elektromos halászati módszerrel, madárfajoknál az RTM módszer alapján; javasolt gyakoriság: felmérés évente egyszer virágzási illetve fészkelési időszakban.

Területkezelések hatásainak monitorozása

Amennyiben jelentős arányban történik beavatkozás vagy a kezelések kiterjedése és intenzitása növekszik – ami a terület jelölő élőhelyének megőrzés szempontjából már középtávon is elengedhetetlen – mindenképpen ki kell alakítani egy megfelelő monitorozó rendszert, hogy a beavatkozások hatásai ismertekké váljanak és így megfelelő tervezés illetve módosítás mellett lehessen azokat folytatni.

Kiemelt fontosságú témakör lehet a *legelőerdő* mintaterületek kialakítása kemény és puhafás ligeterdőkben, célzottan monitorozva a folyóvölgyi ligeterdők extenzív legeltetési módszereinek hatásait.

A vizsgálatokat elsősorban a terület Natura 2000 jelölő élőhelyeire és fajaira kell összpontosítani.

Ennek érdekében vizsgálni kellene:

- a vízborítás, a talajvízszint változásainak hatásait
- a legeltetés hatásait
- a kaszálás hatásait
- a szárazzúzás, illetve cserjeirtás hatásait

- a cserjésedés ütemét
- az inváziós fajok terjedését (fajszintű monitorozással kapcsolat)
- az élőhelytípusok területi változásait (élőhely-térképezéssel kapcsolat)

Javasolt módszerek:

Vízviszonyok: holtágakba illetve csatornákba telepített vízmércék, talajvíz figyelőkutak (lehetőség szerint jeladós mérőrendszerrel felszerelve).

Legeltetés, kaszálás, szárazítás, cserjeirtás, inváziós fajok: eltérő jelölő élőhelyeken (adottság), legelésből/kaszálásból időszakosan és állandóan kizárt területe részekén, eltérő állatfajokkal legeltetett illetve tarlómagassággal kaszált/szárazított valamint cserjeirtott területe részekén, kontroll területekkel, idősoros illetve kvadrátos növénycönológiai felmérés alapján).

Külön érdemes lenne vizsgálni és összehasonlítani a mechanikai és a vegyszeres inváziós gyom- és cserjeirtás hatásait, eredményeit.

Fajszintű monitorozás (inváziós fajokra)

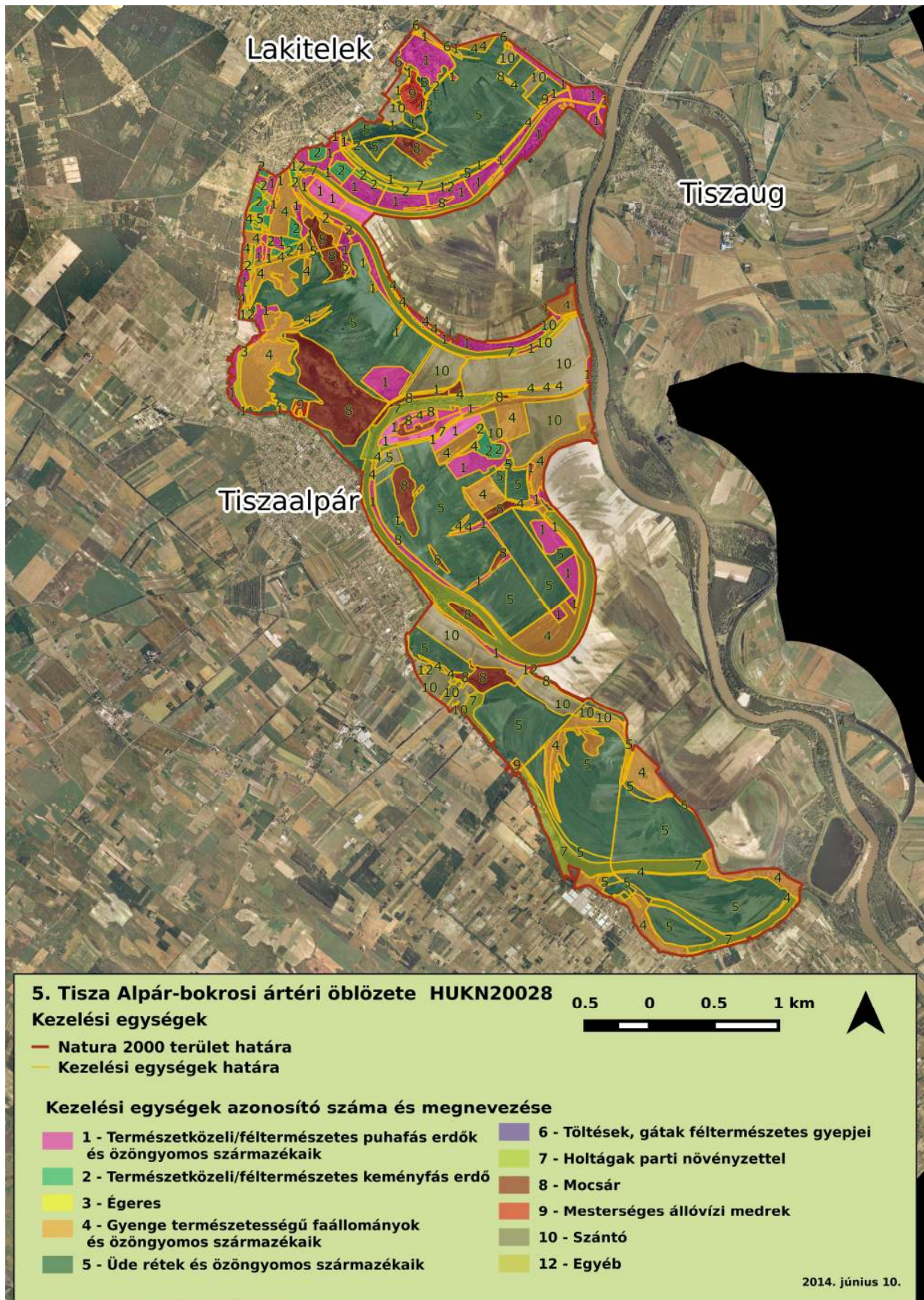
A terület megfelelő állapotban tartásához az inváziós fajok (zöld juhar /*Acer negundo*, amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/), amurgéb /*Perccottus glenii*/ állományainak, terjedésének monitorozásának beindítása szükséges, melynek javasolt lépései a következők:

- mintavételi helyek hálózatának kijelölése
- lokális állomány méret becslése
- lokális állományok vitalitásának becslése
- elterjedtség a teljes Natura 2000 területen
- elterjedése a jelölő élőhelyekkel érintkező, Natura 2000 területen kívül eső szomszédos területeken

3.2.5. Mellékletek

5. számú térkép – Kezelési egységek: a tervezési terület kezelési egységeinek földrajzi lehatárolása.

Művelési ág váltással érintett területek részek: jelenleg nincs ilyen konkrétan kijelölt terület rész a tervezési területen.

3.3. Kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a terület tényleges hasznosítási módjaira, jellemzően a különböző művelési ágakra kerülnek meghatározásra. Ezek az összes, adott területhasználati móddal (művelési ággal) érintett kezelési egységre vonatkoznak (KE1-12).

A kezelési javaslatok megvalósítása során az alábbi fontosabb körülményeket kell figyelembe venni:

- A tervezési terület teljesen lefedi a Kiskunsági Nemzeti Park *Szikra* és az *Alpári-rét* védett természeti területű magterületi területegységét (a kettő összesen 965,7 hektár, a terület 29,4 %-a), 8,9 %-a (291,1 ha) "Ex lege védett láp" kategóriába esik, illetve 100 %-ban átfed az *Alpár-bokrosi Tisza-ártéri öblözet HUKN10004* különleges madárvédelmi területtel.
- Jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési tervet még nem fogadtak el a tervezési területre. A területet érintően kezelési terv dokumentáció áll rendelkezésre: Töserdő és az Alpári-rét területegységek kezelési terve.
- A terület jelenleg nem tartozik Magas Természeti Értékű Területbe.
- A terület az Országos Vízügytő-gazdálkodási Terv *Tisza* (rész)vízügytőjéhez, nagyobb részt (kb. 80 %) annak az *Alsó-Tisza jobb part* (2-20) tervezési alegységéhez, kisebb részt (kb. 20 %, Lakitelek település révén) a *Nagykőrösi homokhát* (2-12) tervezési alegységéhez tartozik.
- Országos Ökológiai Hálózat övezetei által érintett területrészek (forrás: Országos Területrendezési Terv): magterület: 79 %; ökológiai folyosó: 21 %; puffer övezet: 0 %.
- A terület jelentős része (63 %) magántulajdonban van (természetes személyek). Második legnagyobb tulajdonos az állam 25 %-al. Önkormányzatok (5 %) és gazdasági társaságok tulajdonában van még nagyobb terület (4 %). Jelentős területhasználati átrendeződés következett be az elmúlt évtizedben, vásárlással nagymértékben nőtt a KNPI vagyonkezelésű területek kiterjedése (állami tulajdonba és nemzeti park igazgatósági vagyonkezelésbe vették a mélyebben fekvő, intenzív gazdálkodásra alkalmatlanná vált szántókat.
- A tervezési terület legnagyobb arányban gyeperdő (rét, legelő: 39 %) illetve erdő (24 %) és szántó (18 %) művelési ágban hasznosított. Jelentős a vizes élőhelyek aránya (kivett: tó, mocsár, vízállás és a nádas együtt 16 %), illetve az útként kivett területek nagysága (51 ha).
- A terület a Tisza hullámterei holtágakkal, morotvakkal, ártéri mocsarakkal, puhafás ligeterdőkkel, faültetvényekkel, égeres-kőrises láperdőkkel, ártéri kaszálókkal és szántókkal tarkítva. Területhasználatára jellemző az erdőgazdálkodás, mezőgazdaság (jellemzően gyepterőgazdálkodás, illetve szántóművelés), halászat, vadgazdálkodás és vadászat. A mélyebben fekvő, intenzív gazdálkodásra alkalmatlanná vált KNPI-s szántók legmélyebben fekvő részein természetközeli mocsarak alakultak ki, a magasabb térszínen gyepeket és őshonos fafajú erdőket, extenzív gyümölcsöst telepít. Legeltetett szürkemarha állományt állított be, a jövőben még jelentősebb teret szánnak az extenzív gyepterőgazdálkodásnak, és a kapcsolódó állattartásnak. A gyakoribb előntések miatt a magántulajdonú területeken is csökkent a szántók kiterjedése, nőtt a vizes parlagok és regenerálódó mocsarak, gyepek kiterjedése.

- Jelentős a természetvédelmi rendeltetéssel bíró erdőrészek aránya, az egyéb védelmi rendeltetésű állományok mellett a faanyagtermelő erdők a teljes erdőterület közel 20 %-án találhatók.
- A tulajdonviszonyok szerint állami- és magántulajdonú erdőrészek egyaránt találhatók a területen; az erdőterületek jelentős része a közelmúltban KNPI vagyongazdálkodásba került.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Fontosabb kiindulási, aktuális jogszabályok:

- agrár-környezetgazdálkodási támogatások (időszak: 2009-2014, 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet és kapcsolódó rendeletei),
- nem termelő beruházások támogatása (időszak: 2009-2014, 33/2008. (III.27.) FVM rendelet),
- Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetése (269/2007 /X. 18./ Kormányrendelet, 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet),
- 46/2009. (IV. 16.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól,
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól.

A terület a MEPAR blokkok alapján a Natura 2000 lehatároláson túl szinte teljes egészében az „Árvíz-veszélyeztetett” EMVA kategóriába esik (a holtágak, a terület erdői, gyepei és szántói egyaránt), kivétel egy elenyésző kis rész Tiszaalpár alatt. Ezen felül a terület kb. 20 %-a (Lakitelek határában, a Szikrai Holt-Tiszánál) „Nitrátérzékenységi” szempontból „Eutróf” kategóriába tartozik. A területen nincs olyan rész, amely a „Kedvezőtlen Adottságú Területek” lehatárolásával, vagy a Magas Természeti Értékű Területek hálózatával érintett lenne.

A szántóföldeken gazdálkodók általánosan igénylik az egységes területalapú támogatást (SAPS). A gyepeken gazdálkodók többsége igényli a Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetését; a szántókon és gyepeken gazdálkodók egy része a horizontális szántó és gyeper agrár-környezetgazdálkodási célprogramokban is részt vett 2009-2014 között (terepbejárások, interjúk, gazdafórumok alapján, de teljes körű adatok nem állnak rendelkezésre). A nemzeti park igazgatóság is igénybe veszi az általa művelt, hasznosított területek után számára járó területalapú agrártámogatásokat, kifizetéseket.

A területen folyó gazdálkodást érintő, kifejezetten területalapú agrártámogatások közül az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések a legfontosabbak, amelyeknek jelentős természetvédelmi, illetve természetkímélő gazdálkodást befolyásoló vonzatai vannak. A horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok (integrált szántóföldi növénytermesztési, extenzív gyepgazdálkodási) előírásai jórészt lefedik a szántóra és a gyepekre megfogalmazott fenntartási szintű kezelési javaslatokat, így az ezekben való részvétel nagyban segíti a természetvédelmi célok megvalósulását, a területrészek megfelelő kezelését.

Mivel a terület nem része a Magas Természeti Értékű Területek hálózatának, ezért az ebben igénybe vehető és magasabb kifizetési összegekkel járó zonális természetvédelmi célú agrár-környezetgazdálkodási célprogramok nem érhetők el a terület gazdálkodói számára, így azokat nem vették igénybe.

A tervezési terület meghatározó részének kezelése szempontjából legjelentősebb hatású horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok 2014.08.31-el véget érnek.

A területek erdői tekintetében az erdőgazdálkodók által igénybe vett erdészeti támogatási programokról (erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás, erdő- és agrár-erdészeti rendszer létrehozása) nincsenek részletes és teljeskörű adatok. Viszont az állami erdőterületeken a gazdálkodók jelzése alapján jelenleg az előző támogatási formákat jellemzően nem veszik igénybe, illetve a szabályozásból kifolyólag az erdő Natura 2000 kompenzációs kifizetést sem.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A 2014.08.31-el lezáruló 2009-2014 agrár-környezetgazdálkodási támogatások folytatását jelentő, következő agrár-környezetgazdálkodási programot minél előbb javasolt elindítani.

Javasolt a teljes tervezési terület beemelése a Magas Természeti Értékű Területek új rendszerébe („Tisza-völgy” MTÉT – lásd később). Ez által a zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozadékú, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a teljes terület gazdálkodói számára (minden művelési ágat érintően).

A terület szinte teljes egészét érintő „Árvíz-veszélyeztetett” EMVA kategóriába sorolás lehetővé teszi, hogy a Víz-Keretirányelvhez kapcsolódó Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv alapján tervezett, vizes élőhelyeket érintő intézkedéseket, támogatásokat a terület legnagyobb részén igénybe lehessen venni, ami újabb célzott forrást jelenthet a kívánatos természetkímélő gazdálkodás megvalósításához.

A kezelési egységek (KE1-12) szempontjából fontos a következő javaslatok megjelenítése jövőbeli agrártámogatási programok intézkedéseinek, műveleteinek és előírásainál (az érintett művelési ágakra vonatkozóan):

- javasolt a gyepek közé beékelődő illetve érintkező szántóterületek kezelt parlag, még inkább gyep illetve vizes élőhely felé történő spontán vagy irányított átalakításának, illetve a feltört gyeprészek visszagyepesítésének kiemelt támogatása;

- a csapadékvíz megőrzéséhez, illetve az időszaki árvizek szabályozott visszatartáshoz szükséges beavatkozások támogatása fontos;
- felszíni- és talajvizek, talaj és gyepnövényzet fokozott védelme tápanyagterheléssel és vegyianyag-szennyezéssel szemben, valamint a szaporodási időszakban végzett beavatkozásoktól; itt megemlíthető az időszakos vizek, vízállások területének különálló kezelése (vizes élőhelyek kialakítása, előírásai);
- erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás és agrár-erdészeti rendszerek támogatása alapvető fontosságú; meg kell vizsgálni az állami erdőgazdálkodó részvételi lehetőségeit ezen programokba
- gyepek esetében a legeltetési sűrűség és a kaszálási időpont meghatározására, illetve a legelésből-kaszálásból kizárt területek lehatárolása az évekre előre megadott konkrét időpontok helyett alkalmasabb a nemzeti park igazgatóság által a gazdálkodóval közösen kidolgozott és évente felülvizsgált „legeltetési/kaszálási terv” alkalmazása; rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az eltérő évjáráti csapadékviszonyokhoz és a változó gazdálkodási adottságokhoz (állatállomány, szénaigény, géppark);
- általánosságban az inváziós növényfajok visszaszorításának támogatása alapvető fontosságú;
- fentiek esetében alapfeltétel az érintett művelésből kivett területrészek beemelése a támogatható területek közé;
- fontos szempont az állami tulajdonú területkezelők (pl. állami erdőgazdaság, nemzeti park igazgatóság) támogatásokhoz, kompenzációs kifizetésekhez és agrár-környezetgazdálkodási kifizetésekhez való hozzájárása, aminél a természetvédelmi szempontokat kellene előtérbe helyezni (az előírt, vállalt és elvégzett területkezelésért szektortól függetlenül járjanak a támogatások, kifizetések)

A KE1-12 kezelési egységek által érintett egyes művelési ágakra, hasznosítási módokra javasolt agrártámogatási-kifizetési előírások lényegében átfedésben vannak az új, várhatóan 2016. elejétől bevezetendő „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” vonatkozó, jellemzően területalapú *intézkedéseivel* és műveleteivel. Ezért előremutatónak tarjuk azok rövid ismertetését a következőkben:

- *Nem termelő beruházások támogatása mezőgazdasági területeken:*
 - Madárvédelmi célú eszközbeszerzések (madárbarát kaszáláshoz vadriasztó lánc beszerzése, madárvédelmi berendezések beszerzése /jellemzőn fészekodúk/)
 - Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások (inváziós növényfajok visszaszorítása gyepterületeken, tartós zöldugar létesítése szántóterületeken, gyeptelepítés, sövény telepítése mezőgazdasági táblák szegélyein)
 - Vízgazdálkodási beruházások (területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, partmenti pufferzóna kialakítása)
- *Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása*
 - Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása – horizontális (gyepgazdálkodásos extenzív állattartás fás területen /legelőerdő is?/, mezővédő fásítás kialakítása, ártéri gyümölcsös)
- *Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások*
 - Az erdei ökoszisztémák környezeti értékének növelését célzó beruházások – horizontális és innovációs (ökológiai célú erdőszerkezet átalakítás őshonos fajokkal, mikroélőhelyek kialakítása és fenntartása)

- *Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések*
 - Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (szántó, gyepek, ültetvény, vizes élőhely, nádas; külön vízvédelmi célú szántóterületek /nitrát, erózió, belvív, aszály, partmenti sáv/, természetkímélő gazdálkodási módszerek kiemelt földrajzi zónákban: Magas Természeti Értékű Területek, Natura 2000 területek és Víz Keretirányelv területek, választható előírásokból gazdálkodónként irányítottan/segítséggel összeállított vállalási csomagok, előírások eltérő környezeti hatása alapján súlyozva azok kifizetési értékét, belépő-alapválasztható színtezettséggel, alkalmazkodó pontozási rendszerrel)
- *Ökológiai gazdálkodás támogatása*
 - Ökológiai gazdálkodás (környezetkímélő gazdálkodás)
- *Kompenzációs kifizetések Natura 2000 gyepterületeken* (jelenlegi rendszeren alapuló)
- *Kompenzációs kifizetések Natura 2000 erdőterületeken* (jelenlegi rendszeren alapuló)
- *Kompenzációs kifizetések vízgyűjtő-gazdálkodási tervekbe felvett mezőgazdasági területeken*
 - Víz Keretirányelvhez kapcsolódó kompenzációs kifizetések (erózió- és belvív érzékeny területek, partmenti puffersáv)
- *Kompenzációs kifizetések természeti hátránnyal érintett területeken* (jelenlegi KAT folytatása új lehatárolással: gyepek megőrzése és takarmánytermő kultúrák támogatása)
- *Erdő-környezetvédelmi kifizetések* (jelenlegi rendszeren alapuló: ápolás, felújítás, véghasználat)
- *Környezetvédelmi projektekre és alkalmazásban lévő környezetvédelmi gyakorlatokra irányuló közös megközelítések, ideértve a hatékony vízgazdálkodást, a megújuló energia alkalmazását és a mezőgazdasági tájkép megőrzését*
 - Együttműködésben megvalósuló fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás ösztönzése és megvalósítása (társági szintű, komplex tájhasználati mintaprojektek)

Magas Természeti Értékű Terület

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság a természetvédelmi és gazdálkodási szempontok összehangolását, konfliktusok kezelését és a természetkímélő gazdálkodás támogatását elősegítendő elkötelezett egy „Tisza-völgy” *MTÉT terület kialakítása* mellett. A KNPI megbízásából folyamatban van egy tervezés, amely előkészíti a terület lehetséges bekerülését a Magas Természeti Értékű Területek jövőbeli rendszerébe, amelyben magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozadékú, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a terület gazdálkodói számára.

Legelőerdő

Alapvető fontosságú lenne, hogy a jelenleg hatályos erdővédelmi törvény erdei legeltetésre vonatkozó tartalma mielőbb felülvizsgálatra és módosításra kerüljön. Miszerint a törvényi szabályozás ne tiltsa kategorikusan az erdei legeltetést, hanem ehelyett annak erdészeti és természetvédelmi szakemberek által közösen kidolgozott szabályozását tartalmazza (pl. érintett erdőtípusok-állományok, legeltethető állatfajok, földrajzi-területi-időszakbeli lehetőségek és korlátozások, természetes felújítás kérdései, stb.).

Legeltető állattartás

A síkvidéki gyepek, füves élőhelyek kezelésénél természetvédelmi szempontból legtöbb esetben előnyösebb a kíméletes (extenzív, szabályozott) legeltetésre alapuló hasznosítás, szemben a csak kaszálással (főként a szárazúzással) történő hasznosítással. Ezért, illetve a jóval nagyobb beruházási- és munkaerő igénye miatt is célszerű az agrártámogatások és főleg kifizetések (pl. agrár-környezetgazdálkodás, Natura 2000 gyepek) esetében arányaiban magasabb összeggel kiemelten támogatni a legeltetéses állattartást a csak kaszálós gyephasznosítással szemben.

Szaktanácsadás:

Kiemelten fontos lenne a természetkímélő gazdálkodási módszerek ismereteinek szaktanácsadókon keresztül eljuttatása a gazdálkodókhoz, egyrészt a helyi természetvédelmi szakemberek bevonásával, másrészt a jelenlegi tanácsadó állomány felkészítésével. A gazdálkodók felé történő kommunikációt is segíthetnék, a falugazdászokkal megosztva a feladatokat. A jelenlegi agrár-szaktanácsadási rendszert mindenképp bővíteni kellene specializált, célzottan a Natura 2000 és Magas Természeti Értékű Területeken tevékenykedő szaktanácsadók egyedi hálózatával, amely természetesen integrálna a rendszerbe, annak a koordinálásával működhetne.

Ezen szaktanácsadók kiválasztásában, felkészítésében és rendszeres magas szintű képzésében illetve szakmai háttéranyagokkal történő ellátásában részt kellene vennie az összes nemzeti park igazgatóságnak, a természetvédelmi tudásbázisoknak és kutatóhelyeknek (pl. MTA Ökológiai Kutatóközpont, egyetemi tanszékek), és a gyakorlati gazdálkodást is folytató természetvédelmi civil szervezeteknek. Ezen feladatokra pl. támogatott innovációs projekteket is lehetne fejleszteni a 2014-2020 Vidékfejlesztési Programon belül, vagy a KEHOP-on belül mint konstrukciót megjeleníteni és pályázati forrást nyújtani rá.

A szaktanácsadáshoz kapcsolódva fontos szerepe lehet a bemutató üzemeknek, amennyiben sikerül elegendő számú, példamutató természetkímélő gazdálkodást folytató nyitott gazdaságot bevonni a hálózatba, szerencsés esetben földrajzilag is lefedve a fontosabb élőhelytípusokat, tájegységeket. A nemzeti park igazgatóságok gazdálkodást folytató egységei az eddigiekhez hasonlóan ebben is úttörő szerepet vállalhatnak.

Ezen Natura 2000 fenntartási tervek előzőeket is segíthetik, pl. a területi szaktanácsadók felkészítését és terepi tanácsadói munkájukat, az agrártámogatási/vidékfejlesztési programokban résztvevő gazdálkodók felkészítését és ellenőrzéseit.

Erdőterületek tulajdonosváltása:

A Natura 2000 hálózatba tartozó erdőterületek esetében célszerű lehet kidolgozni egy olyan pályázati/finanszírozási rendszert, amely a későbbiekben irányítottan támogatja a nemzeti park igazgatóságok erdőterületeket érintő tulajdonszerzését, területvásárlásait – kibővítve a jelenleg eseti költségvetési forrásokat.

A magángazdálkodók számára a Natura 2000 előírások betartása sok esetben vállalhatatlan teher, amit jelenleg nem kompenzál megfelelő mértékben semmilyen támogatás (pl. letermelt akác állomány után őshonos fafajokból álló erdő létrehozása alföldi körülmények között). Ezen gazdálkodók valószínűleg értékesítenék az erdőtulajdonukat az állam (nemzeti park igazgatóság) részére. Ennek akkor van létjogosultsága másodlagos megoldásként, ha a helyi gazdálkodó maga nem indítja el az állományt tájbailó őshonos erdő irányába, ehhez nem vesz igénybe célzott (pl. jelenleg „fafajcserés erdőszerkezet átalakítás”) támogatást. Elsődlegesen a jelenlegi tulajdonos, helyi gazdálkodó szerepvállalását kell erősíteni (szaktanácsadás, célzott támogatási források).

A tulajdonosváltás azonban csak akkor jelenthet kedvező és tartós megoldást, ha az új tulajdonos nemzeti park igazgatóság elegendő erőforrással (szakember, költségkeret) rendelkezik az így megnövekvő erdőterületeinek hosszú távú és szakmailag (erdészeti és természetvédelmi szempontból egyaránt) megfelelő kezeléséhez.

Ha a tulajdonos nem kívánja eladni a tulajdonát, akkor a módosított normatív területalapú támogatási rendszer lefedheti az igényeket, a támogatás mértékének átgondolása-újraszámítása mellett.

Egyéb

Javasolt, hogy minden talált erdő minősüljön *szabadrendelkezésű erdőnek* – ami azonban jogszabály módosítást igényel! Ha a megtalált erdőt az erdő tulajdonosa nem jelzi időben az Erdészeti Hatóság részére, az a tervezéskor kénytelen erdőként betervezni, ami adott esetben a nem-erdő Natura 2000 területek csökkenésével járhat.

Javasolt, hogy az *inváziós cserjefajok irtásának* egyszerűsítése és megkönnyítése érdekében az engedélyköteles (védett területen Zöldhatósági, illetve adott esetben Vízügyi Hatósági engedély) irtásra inváziós cserjék esetén ne kelljen eljárási díjat fizetni, és több évre kapjanak engedélyt a kérelmezők; amennyiben az adott irtás ellen nincs természetvédelmi ellenérv.

3.3.2. Pályázati források

Jelenlegi pályázatok:

Vízgazdálkodási rekonstrukciós projektek

A tervezési területen jelenleg folyamatban van egy KEOP projekt, amelynek jelentős hatása lehet a terület vízháztartására: „Vizes élőhely rekonstrukciója és a fokgazdálkodás lehetőségének megteremtése a tiszalpäri Nagy-tó területén” című KEOP-7.3.1.2/09-11-2011-0026 projekt.

A területet érintő másik projekt a „A Duna-Tisza közti Homokhátság térségében elhelyezkedő két mintaterületen a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából megvalósítandó keleti mintaprojekt” című KEOP-7.2.2.1/B/10-2010-0001) projekt.

A fenti projektek területre kifejtett lehetséges hatásait, a tervezett beavatkozásokat a *Fenntartási terv 3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés* című fejezet tartalmazza.

Tervezett pályázat:

A tervezési területre vonatkozóan, annak célzott kezelésére jelenleg nincs újabb konkrét pályázati terv.

Komplex tájgazdálkodási mintaprogram: A területen is kívánatos komplex tájgazdálkodási mintaprogramok tervezési és elindítási, illetve (egyik) működtetési forrását jelenthetik a 2014-től induló újabb tervezési időszak európai uniós támogatású operatív programjai, elsősorban a 2014-2020 Vidékfejlesztési Program célzott pályázatait, támogatási konstrukcióit.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területhez kapcsolódóan nincs egyéb javasolt eszköz a kezelési javaslatok megvalósításához.

3.4. Terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. *Felhasznált kommunikációs eszközök*

A társadalmi egyeztetés és kommunikáció az alábbi csatornákon keresztül valósult meg:

Terepbejárás	<p>Az egységes kérdéssoron alapuló személyes interjúk, terepbejárások lebonyolítását a KNPI örei végezték a jelentősebb területhasználókkal 2013 júliusa és szeptembere között. Személyes megkeresésre, jegyzőkönyvezett terepbejárásra a jelentősebb nagyságú területen gazdálkodó területhasználók – akik legtöbb esetben földtulajdonosok/vagyonkezelők is – és a területi természetvédelmi örök által javasolt helyi gazdálkodók esetében került sor. Összesen 5 területhasználóval készült interjú, akik között gyepgazdálkodást (kaszálás/legeltetés) folytatók, és szántóművelést folytató gazdák voltak, 17 hektártól többszáz hektáros használt földterülettel, változatos állattartási gyakorlattal. A gazdálkodókkal egyenként történt a kapcsolatfelvétel, az interjúkra 08.06-án délelőtt és délután, valamint 08.07-én és 09.11-én került sor.</p>
Gazdafórum	<p>1 gazdafórumot szerveztünk 2014.07.30-án, délután, Tiszaalpáron. A fórumon 40 érintett – gazdálkodók, földtulajdonosok, települési önkormányzatok és államigazgatási szervek képviselői – vettek részt.</p> <p>A fórumokon a fenntartási terv tervezetét a tervező mutatta be az érintett gazdálkodók és államigazgatási szervek számára, majd vitára került sor. Az elhangzott vélemények, visszajelzések és válaszok az emlékeztetőbe kerültek. A tervre vonatkozó javaslatok a mellékletben csatolt táblázatban kerültek feldolgozásra. A fórumon a tervet a WWF munkatársai, ill. a megbízott tervezők, továbbá a KNPI munkatársai képviselték.</p>
Érintettek levélben vagy e-mailban történő megkeresése és tájékoztatása	<p>Az önkormányzatokat, a működési terület szerint érintett hatóságokat és hivatalokat, bányászati jogosultakat, a nagy területet használókat, illetve a helyi tájhasználók és tulajdonosok/vagyonkezelők közül a fontosabbakat 2013 júniusában levélben (160 db) értesítettük a tervezés indulásáról. Mellékelünk egy elérhetőségek egyeztetését és a részvételi szándék kifejezését lehetővé tévő kérdőívet. A visszajelzés aránya 10% alatt volt.</p> <p>2014 júliusában ajánlott levélben (200 db) vagy e-mailben tájékoztattuk az érintetteket a terv tervezet írásbeli véleményezési lehetőségeiről, és ugyanabban a levélben</p>

meghívót is kaptak a gazdafórumra.

Honlap	A terv tervezetek letölthetőek voltak véleményezésre az alábbi honlapokról: www.natura.2000.hu Hírek, továbbá http://wwf.hu/natura2000-tervek és http://knp.nemzetipark.gov.hu Hírek
Önkormányzati közzététel	A fenntartási terv tervezetének közzététele az érintett 5 település (Tiszaalpár, Tiszasas, Tiszaug, Csongrád és Lakitelek) polgármesteri hivatalában 2014.07.22-2014.08.11. között.
Nyomtatott ismertető	400 db színes, nyomtatott ismertető (leporelló) Terjesztés: kiküldve az érintett önkormányzatok, falugazdászoknak, természetvédelmi hatóság, erdészeti hatóság, vízügyi igazgatóság és hatóság, KNPI részére. A hatóságok a teljes tervdokumentációt is megkapták.

3.4.2. *Kommunikáció címzettjei*

A kommunikáció címzettjeit a támogatási rendelet elvárásainak megfelelően azonosítottuk. Az önkormányzatok, államigazgatási szervek, a területen működő civil és érdekképviseleti szervek, valamint a bányászati jogok jogosultjainak az elérhetőségei a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságnál rendelkezésre álltak. A területen érintett földtulajdonosok és vagyongazdálkodók megkeresése érdekében a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság 2013 januárjában beszerezte a legfrissebb földhivatali adatokat. A földhasználókat a bejelentett földhasználati adatlapokon szereplő postai címeiken kerestük meg. Emellett a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) honlapján elérhető Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) kedvezményezetttek közül kikerestük az érintett településekhez köthető, Natura 2000 kifizetésben részesültek adatait.

A tájékoztató leveleket a bekapcsolódási lehetőségről, illetve a fórumok meghívóit az alábbi célcsoportoknak küldtük ki:

- Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói (2 hektár területnagyságtól felfelé), mintegy 105 tulajdonos/vagyongazdálkodó.
- gazdálkodók (földhasználati lappal bejelentett földhasználók 2 hektár területnagyságtól felfelé), mintegy 100 gazdálkodó. A földtulajdonos gazdálkodók a tulajdonosi listában szerepeltek.
- Területileg érintett települések önkormányzatai: Tiszaalpár, Tiszasas, Tiszaug, Csongrád és Lakitelek
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun, Csongrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyei főfalugazdászai, a járási, valamint további 5, az érintett településekhez kirendelt falugazdásza
- Lakiteleki Hegyközség, Tiszakécskei Gazdakör
- MOL NyRt. és O&GD Central Kft. mint a bányászati jogosultságok jogosítottjai

- Tiszaalpár-Csongrád-Bokrosi Öblözet Vízgazdálkodási Társulat, Csongrád és Környéke VGT, Középhomokhátsági VGT, Alsó-Tisza Vidéki Vízgazdálkodási Társulatok Területi Szövetsége
- Lakiteleki Földtulajdonosok Vadászati Közössége, Alpári Tisza Vadásztársaság, Csongrád-Bokrosi Vadásztársaság
- Csongrádi Horgász Egyesület, Tiszatáj Horgász Egyesület
- helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezetek: Környezet-és Természetvédők Csongrád Városi Egyesülete, Tiszaalpári Faluvédő és Szépítő Egyesület, Tiszaugért Alapítvány, Lakiteleki Faluszépítő Egyesület, A Holt Tiszáért Közhasznú Alapítvány, Lakiteleki Tölgy Alapítvány
- Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi Felügyelőség
- Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Hatóság
- Nemzeti Környezetügyi Intézet Alsó-Tisza-vidéki Kirendeltség
- Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Bács-Kiskun Megyei Kirendeltsége
- Bács-Kiskun Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság
- Csongrád Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Csongrád Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Csongrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Csongrád Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Csongrád Megyei Kirendeltsége
- Csongrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
- Nemzeti Környezetügyi Intézet Közép-Tisza-vidéki Kirendeltség
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága

- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kirendeltsége
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Közép-Tisza- vidéki Környezetvédelmi Természetvédelmi Felügyelőség
- Közép-Tisza- vidéki Vízügyi Igazgatóság

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A fórumokon elhangzott észrevételekből és az írásban beérkezett véleményekből jól látszik, hogy minden megszólaló érdekelt a maga szempontjait tekinti elsődlegesnek. Mivel ezeket a szempontokat össze kell hangolni egymással és a természetvédelmi célkitűzésekkel, szükségszerűen vannak nem beépíthető javaslatok. Összességében elmondható, hogy egymás meghallgatása zökkenőmentesen zajlott és segítette egymás szempontjainak megértését.

Általánosan megfigyelt jelenség volt a tervek egyeztetése során, hogy minden, a gazdálkodással, vízháztartással, más szempontokkal kapcsolatos problémáikat, javaslataikat ide kapcsolták a véleményezőik illetve a fórumon megjelentek. Ilyen volt például a jelenleg rendezetlen tulajdonú és vízjogi engedéllyel sem rendelkező alpári nyárigát sorsa, ami azonban a jelen fenntartási terv hatáskörén túlmutat. Többen felvetették a korábbi területalapú támogatás facsoportok megmaradására gyakorolt negatív hatását. Ezért a terv – összhangban a készülő új szabályozással – a fás, cserjés foltok megőrzésének a támogatását javasolja. Ezzel szemben, a nem jelölő, de védett vagy fokozottan védett fajok érdekében tett javaslatok elvetését kérték, amit nem lehetett elfogadni, hiszen a tervnek összhangban kell lennie a természetvédelmi törvénnyel is.

Szintén általánosan említették, hogy az előre meghatározott javaslatok az országosan egységes előíráslistából alkalmazva, sok esetben nem pontosan fedik a problémát, ezért átfogalmazásukat kérték a véleményezők. Ezt nem tudtuk megtenni, mivel kötött a javaslatok megfogalmazása, de kiegészítésben megjelenítettük a területre specifikus, pontosabb megfogalmazást, kiegészítést.

A Közép-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság (KÖTIVIZIG) és az Alsó- Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság (ATIVIZIG) az árvizek levezetését tekinti a terület funkciójának, mindent ennek helyez alárendeltségébe. Kardinalis kérdés a hullámtér azaz nagyvízi meder vegetációja, annak is érdekessége az árvizek levezetésében betöltött szerepe miatt.

Mindkét vízügyi igazgatóság javasolta a vizek kártételei elleni védekezésre vonatkozó jogszabályok meghivatkozását, ez a leíró részeknél megtörtént. Az ATIVIZIG emellett a területet érintő vízügyi jellegű projektek adatainak beépítését kérte, valamint jelezte a különböző vízügyi létesítmények (így például a nyárigát) állapotával kapcsolatos vízügyi álláspontot. Ezek a tervben megjelenítésre kerültek.

A horgászegyesületek képviselői hangsúlyozták, hogy az öblözet az egyetlen nagyobb, rendszeresen előtérre kerülő ártéri ívóhely, ezért a Tisza halállománya szempontjából nemzeti jelentőségű ennek a funkciónak a megőrzése és javítása. Ennek érdekében a nyárigát megszüntetését és a nagy holtágaknak széles csatornákkal a folyóhoz történő kapcsolását javasolta. Az élőhelyfejlesztési fejezetben ez megjelenítésre került.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága és a Csongrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága ugyancsak felhívta a

figyelmet az őshonos halfajok szaporodásának védelmére és az ivadékmentés fontosságára, ami a tervbe is beépítésre került.

Ugyanakkor az öblözetben földműveléssel foglalkozó gazdálkodók a nyárigát helyreállítása mellett foglaltak állást. Ez nem került a tervbe beépítésre, mert a fenntartási terv egyértelműen megjelöli az irányt, miszerint természetvédelmi szempontból a nyílt ártéri öblözet irányában kellene elmozdítani a térség állapotát.

A gazdálkodók problémaként jelölték meg, a nemzeti park igazgatósággal egyetemben a hullámtéren elharapódzott nagyvad állományt, különösen a vaddisznót. Természetvédelmi és Natura 2000-es területek értékeinek megőrzése szempontjából fontos a létszámuk jóval alacsonyabb szintre szorítása, ez a tervben a vadgazdálkodás tárgykörében került említésre.

A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság számos helyen kért pontosítást ill. tett szakmai javaslatot, kiegészítést. Ezek főbb vonalakban:

- Az erdőterv rendeletek alapján készült erdőterveknek megfelelő erdőgazdálkodás nem csak a jelölő élőhelyek megőrzését, de azok fejlesztését is szolgálja. Emiatt nem értenek egyet azzal, hogy az erdőterv szerinti erdőgazdálkodás veszélyeztető tényezőként kerül felsorolásra. A kérés részben beépítésre került: a 2. fejezet táblázatának utolsó oszlopában pontosabban definiálva szerepel, de az egységes Európai Unió veszélyeztető tényező lista nem módosítható.
- Kérte az invazívan terjedni nem képes idegenhonos klónok erdőfelújításban történő használatának engedélyezését, hivatkozva a vízlevonulás szempontjára is. Ebben változtatás nem történt, mert korábban is az élőhelyfejlesztési előírások közt szerepelt.
- A vízvezetést tiltó javaslatot a jelölő élőhelyeket is károsító pangóvizek miatt károsnak tartja, ezért törlését javasolja. A törlés nem elfogadható, de kiegészítésre került az előírás-javaslat.
- A szántók erdővé alakítását a gyepesítéshez hasonlóan támogatandó változtatások közé javasolta besorolni. ez nem került átvezetésre, mert a természetvédelmi szempontok nem indokolják a hullámtér erdősültségének további növelését.
- Jelezte, hogy a hullámtér magasabb térszintjein lévő természetes magaslatokon érdemesnek látják az erdők erdőszerkezet átalakításának támogatását jelölő élőhely kialakulását megalapozó őshonos fafajokkal történő erdőfelújítás formájában. Ez beemelésre került a tervbe.
- A javasolt erdei legeltetéssel kapcsolatban kiemelte, hogy törvényi szabályozás változása szükséges hozzá. A tervben ez megjelenítésre került. Jelezte továbbá, hogy ha lenne a legeltetésre állattartói igény, akkor akár ki is lehetne vonni erdőket a hullámtéren, mentett oldali csereerdősítéssel, ami a vízügyi és a természetvédelmi igényekkel is egybe esne.

Gazdálkodók sérelmezték, hogy a hullámtéri területeken az inváziós fajok ellen mechanikai irtással lehet csak fellépni. Ezzel kapcsolatban a terv elsősorban a területek legeltetését javasolja az inváziós fajok visszaszorítására és a szántók gyepévé való alakítására. Mivel ezeket a funkciókat állattartók tudják csak ellátni, a terv kiemelten javasolja az állattartás ösztönzését (marha mellett más fajokat is) kifizetésekkel, így a területkarbantartás és a további funkciók ellátása a legkedvezőbb lehetne.

A gyepék művelése esetében látszott a haszna a fórumon ismertetett szempontoknak, a különböző kaszálók közötti különbségeknek, a magasabb tarlónak és a kaszálási időpontok tisztázásának. A kaszálás és a legeltetés olyan témakör, amelyben számos lehetőség létezik,

de ahhoz, hogy a természetvédelmi szempontból a gazda a jobbat válassza, ismernie kell a természetvédelem prioritásokat – ebben a fórumok, gazdálkodói tapasztalatcserék nagyon hasznosak.